

Covid-19 - Focus Horeca

Analysenota en sectorale vooruitzichten

Wat is de mogelijke impact van de COVID-19-crisis op de horeca in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest?

December 2020

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	4
1.1 Een langere lockdown voor de horeca	6
1.2 Activiteiten belemmerd door een daling van het toerisme en de toename van telewerk	9
1.3 Activiteiten belemmerd door de gezondheidsregels	9
1.4 De consumptie stimuleren om de heropstart van de sector te bevorderen	11
1.5 Economische steunmaatregelen voor de ondernemingen	12
WAT IS DE IMPACT VAN DE CRISIS OP DE DEMOGRAFIE VAN DE BRUSSELSE ONDERNEMINGEN UIT DE SECTOR?	16
WAT IS DE IMPACT VAN DE CRISIS OP DE TEWERKSTELLING EN DE WERKNEMERS UIT DE BRUSSELSE HORECASECTOR?	21
3.1 Een sector die veel werkgelegenheid biedt	21
3.2 Een sector met een specifiek tewerkstellingsprofiel	23
3.3 Een sector die zwaar getroffen werd door de lockdown...	27
WAT IS DE IMPACT VAN DE CRISIS OP DE KWALITEIT VAN DE WERKGELEGENHEID IN DE BRUSSELSE HORECA?	32
4.1 Veel deeltijdse en tijdelijke jobs	32
4.2 Minder aantrekkelijke arbeidsomstandigheden	34
WAT ZIJN DE GEVOLGEN VAN DE CRISIS OP KORTE TERMIJN?	36
DE CRISIS VOLGENS DE SOCIALE PARTNERS	39
6.1 Situatie van de sector vóór de crisis	39
6.2 De sector tijdens de crisis	41
6.3 Vooruitzichten voor de sector na de crisis	43
CONCLUSIE	47
BIJLAGE	49

TABELLEN

Tabel 1: Aantal overnachtingen in de logiesverstrekkennde sector in het BHG in de eerste 7 maanden van 2019 en 2020 en jaarlijkse evolutie voor de maand juli	7
Tabel 2: Bruto-oprichtingsgraad en netto-oprichtingsgraad in het BHG (2014-2019, in %)	17
Tabel 3: Faillissementen in de horecasector en voor alle activiteiten in het BHG (2014-2020)	18
Tabel 4: Jobverlies in de horecasector en voor alle activiteiten in het BHG (2014-2020)	20
Tabel 5: Aantal loontrekkenden in de horecasector in het BHG en aandeel vrouwen per subsector op 31 december 2018	23
Tabel 6: Aantal en aandeel van de zelfstandigen in hoofdberoep die gebruik hebben gemaakt van het overbruggingsrecht in de beroepssector van de 'Handel'* in het Brussels Gewest (woonplaats, situatie op 07/11/2020) - maart tot oktober 2020	31
Tabel 7: Aandeel NWWZ ingeschreven in een beroepencode Horeca in november 2020 volgens type activiteit en kwalificatieniveau	37
Tabel 8: Inactiviteitsduur van de NWWZ ingeschreven in een beroepencode Horeca in november 2020	37

Tabel B1: Aandeel werknemers uit de horecasector in het BHG, Vlaanderen en Wallonië volgens activiteit op 31 december 2018	49
Tabel B2: Aandeel tijdelijke werklozen per aantal werknemers in de subsectoren (NACE 3-codes) van de horeca* - maart-september 2020	49
Tabel B3: Aandeel van tijdelijk werklozen in het aantal werknemers in de subsectoren van de horeca per geslacht en leeftijdsgroep* - april en september** 2020	50

INLEIDING

De COVID-19-pandemie heeft een economische en sociale crisis zonder weergar¹ teweeggebracht. Deze crisis komt evenwel in elke activiteitensector anders tot uiting.

Voorliggende sectorfocus kwam tot stand naar aanleiding van de COVID-19-crisis en wil een beeld geven van de impact van deze crisis op de horeca in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Tijdens deze analyse werden verschillende vragen gesteld: hoe zag de sector eruit vóór de crisis? Wat is de impact van de COVID-19-crisis op de Brusselse horecasector? Welke gegevens waren bij het opstellen van deze focus beschikbaar om de achteruitgang van de sector ten gevolge van de COVID-19-epidemie te kunnen meten? Welke federale of gewestelijke maatregelen werden ingevoerd om de Brusselse horeca te ondersteunen?

De Brusselse horeca is speciaal in verschillende opzichten. De horecasector biedt wegens zijn kwalificatiestructuur verhoudingsgewijs het hoogste aantal laaggeschoolde jobs van het BHG. Bovendien is de meerderheid van de werknemers gedomicilieerd in het gewest, onder meer wegens de typische arbeidsvoorwaarden en uurroosters. De horecasector biedt dan ook interessante jobopportunities aan de grotendeels laaggeschoolde Brusselse werkzoekenden.

De structuur van de sector wordt gekenmerkt door de aantrekkingskracht van Brussel als nationale en Europese hoofdstad en als bestemming voor het zaken- en vrijetijdstoerisme, maar ook als werkgelegenheidsbassin. Op het vlak van loontrekkende werkgelegenheid komt dit met name tot uiting in de subsectoren van het hotelwezen en de catering, die hier in Brussel meer ontwikkeld zijn dan in Vlaanderen of Wallonië.

«De horecasector biedt het hoogste aantal laaggeschoolde jobs aan van het BHG en de meerderheid van de werknemers is gedomicilieerd in het gewest»

Door de aard van de horeca-activiteiten² heeft de sector zwaar te lijden onder de COVID-19-crisis. De eerste lange sluiting van de horecagelegenheden vanaf 13 maart om middernacht en de aard van hun activiteiten, gekoppeld aan de vei-

ligheidsmaatregelen bij de heropening, hebben de horecagelegenheden bijzonder kwetsbaar gemaakt. De moeilijke situatie waarin de sector zich bevindt, zou nog verergerd kunnen worden door de tweede langdurige sluiting van de horecagelegenheden die vanaf 19 oktober door de overheden werd opgelegd. De ondersteuningsmaatregelen van de overheden richten zich dan ook vooral op deze sector.

De verschillende hoofdstukken van dit rapport vermelden systematisch de staat waarin de horeca zich vóór het begin van de COVID-19-crisis bevond en analyseren de impact die de crisis op de sector zou kunnen hebben.

1 Internationaal Monetair Fonds, "A Crisis Like No Other, An Uncertain Recovery", *World Economic Outlook*, Juni 2020.

2 De subsectoren van de horecasector zijn: hotels en dergelijke accommodatie; overige accommodatie; jeugdherbergen; gastenkamers; vakantieparken; gîtes, vakantiewoningen en -appartementen; vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf; eetgelegenheden met volledige bediening; eetgelegenheden met beperkte bediening; overige eetgelegenheden (collectief - catering); cafés en bars; catering; discotheken, dancings en dergelijke.

- ▶ Het eerste hoofdstuk behandelt **de activiteiten van de sector** en de manier waarop deze bij het begin van de lockdown bruusk tot een halt zijn gekomen. Ook de **indirecte steun** aan de sector, bijvoorbeeld het stimuleren van de consumptie, komt hier aan bod. De **economische steunmaatregelen** genomen door de overheidsinstanties worden op het einde van dit hoofdstuk belicht.
- ▶ Het tweede hoofdstuk analyseert de **demografie van de ondernemingen** uit de sector. We gaan onder meer in op de mogelijke vertraging van de oprichting van nieuwe ondernemingen in een sector die gekend staat om zijn dynamisme, maar ook op het risico op een aanzienlijke toename van het aantal faillissementen. De **economische steunmaatregelen** van de verschillende overheden sluiten dit hoofdstuk af.
- ▶ Het derde hoofdstuk is gewijd aan **de manier waarop de werkgelegenheid binnen de sector gestructureerd wordt**. De sector was immers een belangrijke bron van werkgelegenheid voor laaggeschoolden. Dit betekent dat veel van deze werknemers door de crisis zonder werk dreigen te vallen.
- ▶ Het vierde hoofdstuk behandelt de eventuele negatieve gevolgen van de crisis voor de **kwaliteit van het werk**.
- ▶ In het vijfde hoofdstuk bespreken we **de gevolgen van de crisis op korte termijn**.
- ▶ In het laatste hoofdstuk bespreken we tot slot de **visie van de werkgevers- en vakbondsorganisaties** binnen de Opleidings- en Tewerkstellingspool van de sector op de drie thema's van deze sectorale focus, namelijk de toestand van de sector vóór de crisis, de toestand van de sector tijdens de crisis en de mogelijke evolutie ervan na de crisis.

WAT IS DE IMPACT VAN DE CRISIS OP DE ACTIVITEITEN VAN DE BRUSSELSE HORECASECTOR?

«De activiteiten van de sector bleven gedurende 3,5 maanden opgeschort en na de heropening werden de activiteiten in beperkte mate heropgenomen»

Dit eerste hoofdstuk beschrijft de belangrijkste contextelementen die nodig zijn om de implicaties van de COVID-19-crisis op de horecasector te begrijpen. De heropening van de horeca gebeurde in latere fases van de exit uit de lockdown dan voor andere handelszaken het geval was. Hierdoor bleven de activiteiten van de sector gedurende 3,5 maanden opgeschort (van 18 maart tot 8 juni). Na de heropening konden de activiteiten evenwel maar in beperkte mate her-

nomen worden. De reden hiervoor ligt enerzijds bij de gezondheidsmaatregelen die de activiteiten belemmeren, en anderzijds bij de drastische daling van de vraag, hoofdzakelijk in de subsectoren hotelwezen en in de evenementensector.

Vervolgens werd de horeca, voorafgaand aan de lockdown die sinds 2 november van kracht is, opnieuw verplicht om minimaal één maand te sluiten. De beslissing om te sluiten werd in twee fasen genomen. In eerste instantie ging het om bars, cafés en theesalons vanaf 8 oktober. Het Overlegcomité van 16 oktober heeft deze sluiting van één maand vervolgens uitgebreid tot de restaurants, vanaf 19 oktober. De nieuwe lockdownmaatregelen die in het najaar van 2020 zijn genomen, betekenen opnieuw een sluiting voor de cafés en restaurants die, op het moment van dit schrijven, minstens tot 15 januari 2021 dicht zullen blijven.

1.1 Een langere lockdown voor de horeca

Na de beslissing van de federale overheid om over te gaan tot een lockdown waren de horecazaken verplicht om vanaf 18 maart hun activiteiten te staken. Hoewel ze op 8 juni hun deuren weer konden openen, dwong de tweede golf van de epidemie de autoriteiten tot nieuwe beperkende maatregelen:

de cafés sloten op 8 oktober, en de restaurants ondergingen vanaf 19 oktober hetzelfde lot.

Om de **restaurantsector** te steunen, behield de federale regering evenwel de mogelijkheid om "takeaway"-diensten aan te bieden. Volgens Philippe Trine, voorzitter van de Brusselse horecafederatie, konden een aantal restaurants dankzij deze maatregel de economische gevolgen van de lockdown voor een stuk temperen, ook al had dit eerder weg van een vorm van "overleven"³.

³ <https://bx1.be/dossiers/coronavirus/les-nouvelles-mesures-du-cns-sont-une-catastrophe-pour-le-secteur-horeca/>

In de **logiesverstrekkende sector** werden alle etablissementen, behalve de hotels, vanaf 18 maart gesloten. De hotels mochten evenwel enkel overnachtingen voor niet-toeristische doeleinden aanvaarden. Aangezien dit slechts een zeer klein deel van het aantal overnachtingen uitmaakt, liepen de activiteiten van de hotelsector de facto zeer sterk achteruit, en kwamen ze zelfs bijna tot stilstand. Op basis van de gegevens die via de "*Enquête van het toerisme en het hotelwezen*"⁴ werden vergaard, zien we effectief een bruuske daling van het aantal geregistreerde overnachtingen in de Brusselse logiesverstrekkende bedrijven. Deze daling maakt een einde aan de algemene positieve evolutie die voor de lockdown werd opgetekend. Wanneer we

juli 2020 met juli 2019 vergelijken, zien we een daling van het aantal overnachtingen van 79,4%. Bij de nieuwe lockdownmaatregelen die vanaf de maand oktober de restaurants en bars treffen, blijft de logiesverstrekkende sector deze keer gespaard (met uitzondering van de vakantieparken, bungalowparken en campings die vanaf 3 november moesten sluiten, maar die slechts beperkt aanwezig zijn in het BHG). Het feit dat de logiesverstrekkende etablissementen open blijven, is echter verre van synoniem met een hervatting van de activiteiten voor de sector. De sector is weliswaar niet verplicht om te sluiten, maar wordt ook hard getroffen door het feit dat de vaste klanten wegblijven⁵.

Tabel 1: Aantal overnachtingen in de logiesverstrekkende sector in het BHG in de eerste 7 maanden van 2019 en 2020 en jaarlijkse evolutie voor de maand juli

		2019-2020							Evol. 2019-2020 (%)
		Jan.	Feb.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Juli
Hotels	2019	451.725	474.440	553.960	615.594	598.028	618.135	644.029	-79,4
	2020	477.146	492.159	163.263	4.974	8.078	45.379	132.832	
Jeugdherbergen	2019	22.252	25.882	30.080	30.843	28.588	29.364	30.092	-83,6
	2020	19.837	23.283	8.309	0	0	154	4.939	
Vakantiewoningen, appartementen en gemeubileerde vakantiehuizen*	2019	692	730	857	1.076	1.074	1.057	1.411	28,1
	2020	833	1.284	629	0	0	661	1.808	
Gastenkamers	2019	3.951	4.275	4.987	5.928	6.087	6.144	5.612	-74,0
	2020	3.374	3.865	1.413	0	0	783	1.458	
Totaal (NACE 55)	2019	478.620	505.327	589.884	653.441	633.777	654.700	681.144	-79,3
	2020	501.190	520.591	173.614	4.974	8.078	46.977	141.037	

Bron: Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium), berekeningen view.brussels

* op basis van een steekproef

4 <https://statbel.fgov.be/fr/survey/tourisme-et-hotellerie>

5 <https://economie.fgov.be/fr/themes/entreprises/coronavirus/activites-economiques/coronavirus-conseils-pour-les>

De horeca kreeg toestemming om zijn activiteiten vanaf **8 juni** opnieuw op te starten. Dit is het begin van **fase 3** van het exitplan⁶. De horeca is een van de laatste sectoren die opnieuw kon opstarten. De meeste handelszaken mochten al vanaf 10 mei hun deuren weer openen, tijdens fase 1b van het exitplan. Toch hebben niet alle restaurants⁷ of hotels⁸ uit de horecasector ervoor gekozen om vanaf die dag weer open te gaan, omdat ze vreesden niet alle kosten hiervoor te kunnen dragen.

Fase 4⁹ van het exitplan ging op **1 juli** in en bood de sector ietwat betere vooruitzichten. De nationale veiligheidsraad (NVR) staat vanaf die dag immers toe dat ook de zwembaden en wellnesscentra, de pretparken, de theaters en bioscopen, casino's en speelzalen, congreszalen, receptie- en feestzalen (maximum 50 personen) onder bepaalde voorwaarden weer van start mogen gaan. Zo kan ook de evenementensector geleidelijk aan zijn activiteiten hernemen¹⁰. Het nachtleven (nachtclubs) en massa-evenementen blijven evenwel tot nader order nog altijd verboden. Kleinere evenementen, met maximum 200 personen binnen en 400 personen buiten, worden wel toegestaan door de NVR. Er zal hiervoor online een evaluatietool worden gecreëerd die de organisatoren moet helpen in hun beslissing om hun evenement al dan niet te laten plaatsvinden. Tijdens deze vierde fase van de exit bleef de epidemie in België gedurende enige tijd vertragen en dankzij de genomen maatregelen kon de bevolking opnieuw de heropende etablissementen bezoeken.

Fase 5 van de exit, oorspronkelijk gepland voor **1 augustus** is evenwel niet van start kunnen gaan. Wegens het stijgend aantal besmettingen, ook al namen deze lang niet dezelfde proporties aan als in maart, heeft de NVR de verdere uitvoering van het exitplan uitgesteld en bijkomende maatregelen afgekondigd die het aantal contacten beperken en de veiligheidsafstand garanderen. Dit om zo een eventuele tweede golf van de epidemie in te dijken. Vooral de horeca wordt door deze bijkomende maatregelen getroffen. **Sinds 26 juli** is het dragen van een mondmasker ook verplicht voor klanten (dat was het al voor het personeel) zodra ze hun tafel verlaten en zich in de horecazaak verplaatsen. De horecazaken moeten bijdragen aan de *contact tracing* en de contactgegevens van een persoon per tafel bijhouden¹¹. Voorts voelt de horeca onrechtstreeks de gevolgen van de verkleining van de sociale bubbel van 15 naar 5 personen **die op 29 juli** van toepassing werd. De bijkomende maatregelen die de NVR heeft getroffen, beperken immers de sociale contacten en bepalen dat een bezoek aan een horecazaak, zoals een restaurant, enkel mag gebeuren met mensen uit dezelfde bubbel en met een maximum van 10 personen¹². Ook de beslissing van de Brusselse regering om het dragen van een mondmasker **vanaf 12 augustus** op het hele grondgebied van het gewest te verplichten, riskeert nadelige gevolgen te hebben voor de activiteiten uit de horecasector.

De komst van een tweede epidemiegolf en een nieuwe dreigende verzadiging van het ziekenhuis-

6 https://www.rtbf.be/info/belgique/detail_deconfinement-en-belgique-phase-3-un-presque-retour-a-la-vie-normale-demarre-ce-lundi?id=10517174

7 https://www.rtbf.be/info/regions/bruxelles/detail_reouverture-des-restaurants-de-nombreux-etablissements-toujours-fermes-ce-mardi-a-bruxelles?id=10518663

8 <https://www.bruzz.be/economie/meer-dan-helpt-van-brusselse-hotels-nog-steeds-gesloten-2020-06-22>

9 <https://centredecrise.be/fr/news/gestion-de-crise/lancement-de-la-phase-4-du-deconfinement-partir-du-1er-juillet>

10 <https://bx1.be/news/le-secteur-de-levenementiel-content-de-pouvoir-relancer-ses-activites/?theme=classic>

11 <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/formulaire-horeca-formulier-wallonie.pdf>

12 RTBF, "Coronavirus en Belgique: bulle de 5 personnes, fini les repas entre collègues", 29 juli 2020. https://www.rtbf.be/info/societe/detail_coronavirus-en-belgique-les-nouvelles-mesures-entrent-du-cns-en-application-ce-mercredi?id=10551166

systeem hebben de autoriteiten ertoe gebracht nieuwe lockdownmaatregelen af te kondigen (verkleining van de sociale bubbels) en sectorale sluitingen op te leggen. In het BHG betekent dit een sluiting van de 'drankgelegenheden, met uitzondering van restaurants', vanaf 8 oktober 2020¹³. Deze maatregel werd gevolgd door vragen vanuit de sector om verduidelijking, vanwege het onderscheid dat

werd gemaakt tussen 'bars die eten serveren'¹⁴ en andere¹⁵. De onzekerheid werd een tiental dagen later de facto opgeheven, aangezien alle horecagelegenheden in België hun activiteiten vanaf 19 oktober 2020 moesten stopzetten. De sluiting werd eerst voor 4 weken aangekondigd, daarna tot minstens 13 december, maar momenteel is er al geen sprake meer van een heropening vóór 15 januari 2021.

1.2 Activiteiten belemmerd door een daling van het toerisme en de toename van telewerk

De horecasector ondervindt niet alleen de gevolgen van de latere en aan meer regels onderworpen heropstart van bars en restaurants. Ook het **dalende zaken- en vrijetijdstoerisme** treft de sector snoeihard, zoals blijkt uit de huidige situatie van het hotelwezen. Het Monitoringsrapport van juli¹⁶ vermeldt dat de reservatiegraad in de Brusselse hotels voor de zomerperiode tussen 5% en 15% schommelt. Het ziet er bovendien niet naar uit dat hier vanaf september veel verbetering in komt (20% reservaties voorzien), en deze trend zal naar verwachting in de herfst en winter van 2020 verder dalen¹⁷.

Ook de **massale toename van telewerk**, die waarschijnlijk ook na de noodsituatie zal voortduren, leidt

voor een heel aantal horecazaken tot een verlies van activiteiten, met name voor de zaken die afhankelijk zijn van kantoormedewerkers tijdens weekdays. De manier waarop de activiteiten aan het einde van de zomer hernomen zullen worden, zal voor een groot aantal etablissementen een moment van waarheid worden. Fabian Hermans, penningmeester van de Brusselse horecafederatie, is van mening dat «*met angst naar september wordt uitgekeken. Als telewerk zo massaal toegepast blijft worden, zullen hier tientallen handelszaken het slachtoffer van worden in wijken die bekend staan om hun talrijke bedrijven en administraties*»¹⁸.

1.3 Activiteiten belemmerd door de gezondheidsregels

De heropening van de horecagelegenheden tussen juni en oktober kon natuurlijk alleen gebeuren met naleving

van de algemene gezondheidsregels (naleven van de veiligheidsafstand, regelmatig schoonmaken van de

13 Besluit van 7 oktober 2020 van de Minister-President van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest houdende de sluiting van de bars en tot vaststelling van noodmaatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, Belgisch Staatsblad, 8 oktober 2020.

14 https://www.avcb-vsgeb.be/fr/bars-et-cafes-doivent-fermer-en-region-bruxelloise-nouvelles-mesures-covid-19.html?cmp_id=7&news_id=7201

15 <https://www.lecho.be/entreprises/alimentation-boisson/mesure-anti-pandemie-a-bruxelles-quels-sont-les-cafes-impactes/10256727.html>

16 Gewestelijke taskforce, *Monitoring impact coronavirus*, 16 juli 2020.

17 https://www.rtf.be/info/economie/detail_meme-si-le-secteur-hotelier-n-a-jamais-ete-contraint-de-fermer-il-subit-fortement-la-crise-du-coronavirus?id=10617533

18 <https://plus.lesoir.be/318664/article/2020-08-12/horeca-bruxellois-la-catastrophe-se-poursuit?>

voorzieningen enz.) en van de protocollen opgesteld door de overheden¹⁹, de sociale partners²⁰ en/of de sectorfederaties van de verschillende sectoren hebben opgesteld. De horeca maakt hierop geen uitzondering en moet zich sinds 8 juni, onder meer houden aan de sociale afstand van 1,5 m (tussen de tafels), een maximumaantal van 10 personen per tafel en een verplicht sluitingsuur (1 uur 's ochtends).

De heropstart komt met een bepaalde kost. Om de geldende regels te kunnen naleven, moeten immers bijkomende investeringen worden gedaan (aankoop van mondkapen voor het personeel, van ontsmettingsgel enz.) en door de veiligheidsafstand zullen de ruimtes een kleinere bezetting kennen, waardoor ook de rendabiliteit kan dalen. Sommige restauranthouders kiezen ervoor om bijkomende "anti-coronamaatregelen" in te voeren en deze aan de klanten aan te rekenen²¹. Dit soort van supplement is legaal op voorwaarde dat het van tevoren aan de klant wordt meegedeeld. Volgens de vertegenwoordigers van de horecasector maken de restauranthouders deze keuze wegens het verminderd bezoek aan hun zaak en de kosten die, ondanks de steunmaatregelen van de overheden te hoog blijven²².

Uit een enquête die de Nationale Bank van België in de zomer voerde bij 3.036 respondenten²³ blijkt

inderdaad dat de Belgische consumenten hun gedrag hebben aangepast en minder vaak naar horecagelegenheden zijn gegaan. De redenen die ze hiervoor vermelden zijn de geldende maatregelen en de vrees voor hun gezondheid. Uit de resultaten van de enquête blijkt verder ook dat de uitgaven voor voeding zijn gestegen (zowel voor aankopen in de winkel als online) maar dat die voor recreatie (restaurantbezoek, bioscoop enz.) zijn gedaald.

De komst van de zomer en de aansporingen om liever voor een staycation of een vakantiewoning te kiezen in plaats van een reis naar het buitenland, hebben de Belgische horeca en toeristische sector oorspronkelijk wat hoop gegeven. De onzekerheid

over een eventuele heropflaking van de epidemie, de verschillende manieren waarop de landen de gezondheids crisis aanpakken en de beperkingen die inwoners van sommige landen worden opgelegd, zijn allemaal factoren die reizen naar het buitenland bemoeilijken,

ook al zijn deze toegelaten²⁴. Het is nu dus een kwestie van het aanbod op de juiste manier aan te passen aan het nieuwe zomerpubliek²⁵. De suggestie om voor een vakantie in België te kiezen lijkt evenwel vooral in het voordeel van de toeristische regio's in het noorden en zuiden van het land te zijn. Het toerisme in het Brussels Gewest is sterk afhankelijk van internationale

«De Belgische consumenten vertoeven minder in horekazaken wegens de aangaande maatregelen en uit vrees voor het virus»

19 <https://www.info-coronavirus.be/fr/protocols/>; Voorbeeld van een sectorprotocol: "Gids voor de veilige heropstart van de horeca" – FOD Economie, Middenstand en Energie, 4 juni 2020.

20 "Generieke gids om de verspreiding van COVID-19 op het werk tegen te gaan" > Gids voor de veilige heropstart van de horeca (FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie) <https://emploi.belgique.be/fr/themes/coronavirus/au-travail-en-toute-securite-pendant-la-crise-du-coronavirus-guide-generique>

21 <https://bx1.be/news/un-restaurateur-peut-augmenter-laddition-pour-des-mesures-sanitaires/>

22 *Idem.*

23 NBB, "De gezondheids crisis en de verschillende maatregelen die ze teweegbracht, blijven wegen op het herstel van de gezinsconsumptie in België", persbericht, 29 juli 2020. <https://www.nbb.be/fr/articles/la-crise-sanitaire-et-les-differentes-mesures-quelle-engendrees-continent-de-peser-sur-le>

24 <https://diplomatie.belgium.be/nl>

25 Zie bijvoorbeeld het herstelplan van visit.brussels.

bezoekers en bereikt dus nog lang niet het normale niveau²⁶. In dit opzicht is de impact van het toerisme op de horeca minder merkbaar in Brussel, in tegenstelling

tot de toeristische gebieden in Vlaanderen (de kust) en Wallonië (de Ardennen), die hoge bezoekerscijfers laten optekenen.

1.4 De consumptie stimuleren om de heropstart van de sector te bevorderen

De horeca is een conjunctuurgevoelige sector. De huidige situatie is daarop geen uitzondering en heeft een grote invloed op de activiteiten. Gezien de geringe vraag in Brussel en de onzekere toekomst van de etablissementen die sinds midden oktober opnieuw moesten sluiten, zijn er **specifieke steunmaatregelen** ingevoerd.

Een eerste type maatregel werd uitgewerkt tijdens de periode van de heropening van de horeca en heeft tot doel de consumptie in deze etablissementen aan te wakkeren. Zo zijn onder meer **de kosten voor de organisatie van evenementen tot 31 december 2020 voor 100% aftrekbaar**²⁷ (tegenover 50% voorheen). Met deze maatregelen wil men de organisaties aansporen om de geplande evenementen vanaf 1 juli 2020 te laten plaatsvinden, met naleving van de gezondheidsregels.

Tijdens de vergadering van de "superkern" van 6 juni²⁸ werd afgesproken om een consumptiecheque met een maximale waarde van € 300 te creëren om de consumptie aan te wakkeren. Dit werd tijdens de vergadering van 12 juni²⁹ verder uitgewerkt. Geïnteresseerde werkgevers kunnen hier vanaf 17 juli gebruik van maken. De cheque is 100% aftrekbaar, en dus zowel voor de werknemers als voor de werk-

gevers fiscaal aantrekkelijk. Hij zal gebruikt kunnen worden voor uitgaven in de meest getroffen sectoren, zoals de horeca en de cultuursector. De cheque is dus niet beperkt tot de horecasector. **Deze maatregel heeft echter tot controverses geleid**³⁰, en wel om twee redenen. Enerzijds is de verdeling van de cheque afhankelijk van de bereidheid van de werkgever. Dit betekent dat hij waarschijnlijk gebruikt zal worden door werkgevers die in goede financiële gezondheid verkeren en dus in de eerste plaats ten goede zou komen van werknemers die niet per se hun werk verloren hebben door de crisis. De maatregel zou dus enkel profijtelijk zijn voor een deel van de meer bevoorrechte bevolking. Anderzijds is Philippe Ledent (ING) van mening dat de mogelijke impact van de maatregel niet zo groot zal zijn. We kunnen immers niet met zekerheid zeggen in welke mate de personen die deze cheque hebben ontvangen die ook zullen gebruiken. De impact op de horecasector is in deze fase dus niet te bepalen. Op het eerste gezicht lijkt die vrij miniem, aangezien de maatregel nog niet op veel enthousiasme werd onthaald: volgens een enquête van HR Square, heeft slechts 11% van de werkgevers te kennen gegeven dat ze hun werknemers deze cheques zullen geven³¹. Enkele maanden na de tenuitvoerlegging ervan blijft de impact van dit initiatief beperkt als gevolg van de kosten van deze

26 RTBF, "Le premier bilan de l'été touristique bruxellois est 'catastrophique'", 29 juli 2020. https://www.rtbef.be/info/regions/detail_le-premier-bilan-de-l-ete-touristique-bruxellois-est-catastrophique?id=10551622

27 <https://www.eventnews.be/fr/event-management/item/7429-le-superkern-fait-un-geste-pour-l-evenementiel>

28 <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/federaal/superkern-verlaagt-btw-voor-horeca-naar-6-procent/10231557.html>

29 <https://www.lecho.be/dossiers/coronavirus/un-cheque-consommation-jusqu-a-300-euros/10233299.html>

30 <https://www.lecho.be/dossiers/coronavirus/etienne-de-callatay-ce-cheque-consommation-de-300-euros-est-une-mesure-idiote/10231759.html>

31 HR Square, "Werkgevers niet tuk op consumptiecheque", 24 juli 2020. <https://www.hrsquare.be/fr/nouvelles/cheque-consommation-lenthousiasme-est-tres-moderne>

cheques voor de overheid, de weinige bedrijven die ze hebben gebruikt, de beperkte directe impact op de mensen die het meest getroffen zijn door de crisis³² en het gebrek aan populariteit bij de horecagelegenheden³³.

Naast deze indirecte maatregelen ter ondersteuning van de sector (via de consumptie) is er een tweede groep maatregelen in het leven geroepen om de sector economisch en financieel te ondersteunen. Deze worden opgesomd in het volgende hoofdstuk (1.5).

1.5 Economische steunmaatregelen voor de ondernemingen

Om het bestaan van de horecagelegenheden te vrijwaren, faillissementen te vermijden en zoveel mogelijk arbeidsplaatsen te behouden, hebben de

verschillende overheden tal van steunmaatregelen voor de ondernemingen in het leven geroepen.

► Federale steunmaatregelen

De transversale economische steunmaatregelen die in de laatste versie van de analysenota (december 2020) en sectorale vooruitzichten van view.brussels worden genoemd hebben eveneens betrekking op de horeca-sector. Zo werden de toegang tot tijdelijke werkloosheid en het overbruggingsrecht wegens het coronavirus allebei verlengd. De tijdelijke werkloosheid ten gevolge van de COVID-19-crisis zal (onder bepaalde voorwaarden) toegankelijk blijven tot 31 december 2020. Ook het "crisisoverbruggingsrecht" zal tot 31 december 2020 worden verlengd voor de sectoren die gesloten bleven (discotheken bijvoorbeeld). Van het overbruggingsrecht "ter ondersteuning van de heropstart" voor de non-food detailhandel, kapperszaken, horeca en marktkramers zal nog tot minstens 31 oktober gebruikt gemaakt kunnen worden³⁴.

Het besluit van de overheid, dat de sector sinds 2 november tot verdere sluitingen heeft gedwongen, heeft geleid tot een verdere verlenging van de laatste twee bovengenoemde steunmaatregelen. Het "crisisoverbruggingsrecht" wordt aldus verlengd tot 31 december. Het bedrag van deze steun wordt ook verdubbeld voor de maanden oktober en november 2020 voor zelfstandigen die gedwongen werden hun bedrijf te sluiten en voor degenen die van hen afhankelijk zijn³⁵. Indien deze laatste voor een gedeeltelijke sluiting kiezen, zullen zij in dit geval kunnen profiteren van het bedrag dat tijdens de eerste reeks sluitingen is uitgetrokken. Het overbruggingsrecht "ter ondersteuning van de heropstart" wordt ook verlengd tot 31 december 2020³⁶.

Het bedrag dat wordt toegekend aan zelfstandigen die hun activiteit volledig moeten stopzetten wegens de gezondheidsmaatregelen, wordt voortaan verdubbeld. Deze maatregelen in verband met het overbruggings-

32 https://www.rtf.be/info/economie/detail_cheques-consommation-vers-les-100-millions-d-euros-injectes-dans-l-economie-belge?id=10645182

33 <https://www.rtl.be/info/vous/difficile-a-utiliser-les-nouveaux-cheque-consommation-agacent-nos-lecteurs-a-qui-la-faute--1245810.aspx>

34 L'Echo, "Prolongation des mesures de droit passerelle", 31 juli 2020. <https://www.lecho.be/economie-politique/belgique/federal/prolongation-des-mesures-de-droit-passerelle/10242442.html>

35 <https://www.partena-professional.be/fr/knowledge-center/infoflashes/mesure-temporaire-de-crise-droit-passerelle-dans-le-cadre-de-la-crise>

36 <https://www.lecho.be/economie-politique/belgique/economie/le-federal-et-les-regions-se-mobilisent-pour-l-horeca/10258922.html>

recht zijn geldig tot en met 31 december³⁷. De toegang tot tijdelijke werkloosheid is opnieuw versoepeld, ten minste tot maart 2021³⁸.

Ook beschikbaar zijn de **staatswaarborg** voor ondernemingen (inclusief kmo's) die een lening zouden willen aangaan hoewel hun financiële gezondheid niet optimaal is, of nog de verschillende afbetalingsplannen (vrijstelling of uitstel van betaling van bijdragen, gedeeltelijke vrijstelling van betaling van de bedrijfsvoorheffing enz.), waardoor de ondernemingen een zeker mate aan liquide middelen kunnen behouden. De horeca wordt trouwens gezien als één van de zwaarst getroffen sectoren waarvoor een verlenging van de verschillende maatregelen is voorzien **tot en met 31 december 2020**. Er is echter maar weinig bekend over het beroep dat op deze maatregelen gedaan wordt. Volgens Eric Van den Broele (Graydon) lijken momenteel maar weinig ondernemingen steun aan te vragen, omdat de voorwaarden hen te streng lijken en de banken hier geen reclame voor maken³⁹.

Behalve deze transversale maatregelen, heeft de "superkern" van 6 juni ook een aantal specifieke maatregelen voor de horecasector afgekondigd⁴⁰. De belangrijkste maatregel voor de horeca is de **verlaging van de btw** (van 21% naar 6%) voor horecazaken op alle vormen van dienstverlening, met uitzondering van alcoholhoudende dranken. Het is niet de bedoeling dat hierdoor de prijzen in de horeca zouden zakken, maar wel om de financiële situatie van de horecazaken te verbeteren. Er zullen controles worden uitgevoerd om te vermijden dat deze verlaging van de btw aangewend wordt om oneerlijke concurrentie te creëren. De verlaging van de btw blijft van toepassing tot eind 2020.

Tegelijk met de federale steunmaatregelen voor de horecasector, zijn ook SABAM (de Belgische vennootschap van en voor auteurs, componisten en uitgevers) en de horecafederaties van Brussel, Wallonië en Vlaanderen⁴¹ overeengekomen om een **solidariteitsbijdrage** in het leven te roepen. Dit is een **vrijstelling van betaling die overeenstemt met één maand auteursrechten**, voor de periode tussen 4 mei en 31 augustus.

► **Gewestelijke steunmaatregelen (Brussels Hoofdstedelijk Gewest)**

Net zoals de federale steunmaatregelen, zijn ook de transversale socio-economische maatregelen van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering (zie het Analyse- en prospectierapport van view.brussels van juli) toegankelijk voor alle ondernemingen die door de crisis in moeilijkheden zitten (mits aan de hiervoor vooropgestelde criteria wordt voldaan). Zo werd bijvoorbeeld (via het Brussels Waarborgfonds) een **overheidsgarantie** op bankleningen ingevoerd ter aanvulling van de staatswaarborg op federaal niveau⁴². Deze garantie is beschikbaar voor alle ondernemingen in moeilijkheden die een lening zouden willen aangaan om hun activiteiten te kunnen blijven voortzetten.

37 <https://bx1.be/news/le-droit-passerelle-prolonge-et-le-droit-passerelle-de-crise-double-pour-les-independants/>

38 L'Echo, « *Nouvelles mesures fédérales de soutien économique face au Covid* », 6 november 2020. <https://www.lecho.be/economie-politique/belgique/economie/nouvelles-mesures-federales-de-soutien-economique-face-au-covid/10263541.html>

39 L'Echo, "Dans l'événementiel, une société sur trois est en situation de faillite", 31 juli 2020. <https://www.lecho.be/entreprises/divertissement/dans-l-evenementiel-une-societe-sur-trois-est-en-situation-de-faillite/10242389.html>

40 https://www.rtf.be/info/belgique/detail_le-superkern-s-accorde-sur-des-mesures-de-soutien-au-pouvoir-d-achat-des-belges-et-aux-secteurs-en-difficulte?id=10516878

41 <https://www.horecabruxelles.be/>; <http://www.horecawallonie.be/>; <https://www.horecavlaanderen.be/>

42 <https://1819.brussels/blog/pandemie-coronavirus-le-gouvernement-de-la-region-de-bruxelles-capitale-prend-des-mesures>

De Brusselse ondernemingen kunnen zich bovendien **intensiever laten begeleiden door hub.brussels**, dat hiervoor samenwerkt met het Centrum voor Ondernemingen in Moeilijkheden (COM). Het bestaande regime van **economische expansiesteun** wordt flexibeler toegepast om zo tegemoet te komen aan de behoeften van de sectoren die in Brussels het zwaarst onder de crisis te lijden hebben: de horeca-, toerisme-, evenementen- en cultuursector genieten een **versnelde, of zelfs vervroegde, verwerking, vastlegging en uitbetaling** van deze steunmaatregel⁴³.

Voorts werden enkele bijkomende en ongeziene maatregelen ingevoerd om de Brusselse ondernemingen te ondersteunen. **De eenmalige premie van € 4.000** is bedoeld voor bedrijven die hun deuren verplicht moesten sluiten naar aanleiding van de NVR. De premie is beperkt tot bepaalde NACE-codes, waaronder de codes voor **eet- en drinkgelegenheden (NACE-code 56)** en **logies (NACE-code 55)**⁴⁴.

De betaling van de "City Taks", de belasting op toeristische logies⁴⁵ is afgeschaft voor het eerste semester van 2020 (van 1 januari tot 30 juni 2020). Uitbaters van een inrichting van toeristische logies moeten niettemin nog steeds hun maandelijkse aangifte indienen gedurende deze periode.

Finance&invest.brussels kreeg een **gedelegeerde opdracht om de horecasector** te ondersteunen⁴⁶. Deze is bedoeld om de actoren uit de sector gemakkelijker leningen zonder vraag om waarborg toe te kennen, en bestaat uit twee delen. Ten eerste is er de **lening tegen een verlaagde intrestvoet voor de leveranciers van de horecasector** zodat zij de horecazaken een betalingstermijn kunnen bieden. Ten tweede **krijgen de Brusselse horecazaken de mogelijkheid om een lening tegen een verlaagde intrestvoet te bekommen**. Om hiervoor in aanmerking te komen, moeten zij minstens 10 VTE's tewerkstellen, reeds gebruik gemaakt hebben van andere steunmaatregelen en moeten hun moeilijkheden veroorzaakt zijn door de huidige crisis (ze moeten aantonen dat ze eind 2019 in goede financiële gezondheid verkeerden)⁴⁷. Voorts kan finance&invest.brussels een **moratorium** van 6 à 12 maanden op de kapitaalaflossing van leningen toekennen. Er hebben al meer dan 30 Brusselse horecagelegenheden van deze banklening gebruik kunnen maken, voor een totaalbedrag van 11,3 miljoen euro⁴⁸.

Op 16 juli 2020 heeft de Brusselse regering ook een specifiek instrument ter ondersteuning van de subsector van het hotelwezen uitgevaardigd. Zo zal een premie van € 200 per maand en per kamer worden toegekend aan de uitbaters van hotels en apart-hotels voor de periode van half maart tot eind augustus⁴⁹.

Naast de maatregelen om het jobverlies en het aantal faillissementen te beperken, heeft het gewest ook **plannen**

43 <https://www.beobank.be/fr/professionnel/blog-conseils/des-mesures-de-soutien-aux-entreprises-face-au-coronavirus>

44 <https://svengatz.prezly.com/le-gouvernement-de-la-region-de-bruxelles-capitale-prend-des-mesures-economiques-et-sociales-sans-precedent>

45 <https://fiscalite.brussels/coronavirus-suspension-city-tax-pour-le-premier-semester>

46 <https://www.finance.brussels/news/covid-19-mission-horeca/>

47 <https://hub.brussels/fr/blog/covid-19-pret-durgence-pour-le-secteur-horeca/>

48 BX1, "11,3 millions d'euros prêtés à 38 entreprises de l'horeca en Région bruxelloise", 16 juli 2020. <https://bx1.be/dossiers/coronavirus/113-millions-deuros-pretés-a-38-secteurs-de-lhoreca-en-region-bruxelloise/>

49 <https://1819.brussels/blog/le-gouvernement-bruxellois-prevoit-des-mesures-de-soutien-aux-hotels-et-aux-appart-hotels-en>

uitgewerkt om de vraag opnieuw aan te zwengelen. Visit.brussels, het Brussels Agentschap voor Toerisme, zal een enveloppe van € 2 miljoen inzetten om de organisatie van congressen aan te moedigen. Het zal een korting toekennen aan de organisatoren voor de reservatie van zalen in het Brusselse, op voorwaarde dat het evenement minstens één overnachting in de hoofdstad telte⁵⁰. Ook de Brussels Cards (een toeristenpas die vrije toegang biedt tot verschillende musea en attracties en waarmee je gebruik kunt maken van het openbaar vervoer) ontvangen subsidies en worden deze zomer verkocht aan € 20 in plaats van € 36. Dit type maatregelen is bedoeld om een multipliereffect teweeg te brengen wat betreft de mogelijke voordelen voor de Brusselse ondernemingen. Ten slotte zal een hygiënlabel worden gecreëerd, dat toegekend zal worden aan de horecagelegenheden en toeristische attracties die de gepaste hygiënemaatregelen treffen..

► Gemeentelijke steunmaatregelen

Ook de lokale besturen treffen maatregelen om de horecazaken op hun grondgebied te steunen. **De stad Brussel bijvoorbeeld**, die 36,1% van de horecagelegenheden van het gewest op haar grondgebied telt, heeft besloten om de jaarlijkse terrasbijdrage te halveren. De stad staat, onder bepaalde voorwaarden en op verzoek, ook een tijdelijke terrasuitbreiding toe⁵¹ zodat de horecazaken hun klanten met naleving van de gezondheidsregels kunnen ontvangen⁵². In de ruimere zin heeft het college van de stad Brussel besloten om voor de maanden april en mei 2020 de taksen voor markten, kiosken en straatverkopers niet te innen en zullen de handelshuren door de Grondregie en het OCMW worden opgeschort⁵³.

50 <https://www.lecho.be/economie-politique/belgique/bruxelles/ristournes-sur-les-salles-bruxelloises-pour-attirer-les-congres/10236275.html>

51 <https://www.hln.be/in-de-buurt/brussel/280-restaurants-en-cafes-mogen-groter-terras-plaatsen-in-brussel~a2c4b644/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

52 <https://www.bruxelles.be/extension-temporaire-de-terrasse-horeca>

53 <https://www.bruxelles.be/mesures-de-soutien-aux-commercants>

WAT IS DE IMPACT VAN DE CRISIS OP DE DEMOGRAFIE VAN DE BRUSSELSE ONDERNEMINGEN UIT DE SECTOR?

De ongeziene conjunctuur ten gevolge van de aanpak van de COVID-19-epidemie heeft niet alleen gevolgen voor de activiteiten van de horecasector. Ook de demografie van de ondernemingen uit de sector wordt hierdoor beïnvloed. De dynamiek van oprichtingen en stopzettingen ligt volledig in de knoop en het risico op faillissement is toegenomen. Aangezien deze elementen een onmiddellijk risico voor de jobs in de sector vormen, zijn de tijdelijke economische, transversale en op de horeca gerichte steunmaatregelen in de eerste plaats bedoeld om de ondernemingen in staat te stellen het hoofd boven water te houden.

▶ Vertraging van de dynamiek van oprichting en stopzetting van activiteiten

De horeca wordt over het algemeen gezien als een **dynamische sector wegens de hoge turn-over van ondernemingen**⁵⁴. De investeringskosten voor de oprichting van nieuwe ondernemingen liggen hier dan ook vrij laag in vergelijking met andere sectoren. Bestaande ondernemingen zijn dus redelijk jong⁵⁵. De hypothese die geopperd wordt in het Dynam-rapport over de sectorale impact tijdens de eerste maanden van de COVID-19-crisis, stelt dat de meer dynamische sectoren (zoals de horeca) sneller in staat zouden zijn om na een crisis weer recht te krabben dan de minder dynamische sectoren, zoals de industrie, die grote investeringen vragen.

De onzekerheid met betrekking tot de evolutie van de epidemie en de lokale heropflakkingen in België en andere Europese landen staan evenwel de oprichting van nieuwe horecazaken in de weg, aangezien de vraag niet opnieuw opleeft. Bovendien betekent het herstel van een sector niet noodzakelijk dat dezelfde mensen aan de slag blijven of dat dezelfde ondernemingen blijven bestaan. Het betekent enkel dat nieuwe ondernemingen in de sector actief worden. Het dynamisme van de horecasector is dus geenszins een bescherming tegen het risico op faillissement, wel integendeel

Elk jaar komen er namelijk bedrijven bij in de horecasector. In totaal werden in 2019 726 nieuwe bedrijven opgericht in de Brusselse horeca (d.w.z. 5,9% van het totale aantal nieuwe bedrijven dat in de loop van het jaar werd opgericht). Dit betekent een daling met 10,0% ten opzichte van 2018 en met 12,0% ten opzichte van 2014. In vergelijking met alle activiteiten is er tussen 2018 en 2019 een daling met 2,7% van het aantal oprichtingen. Als we 2019 vergelijken met 2014 bedraagt de daling 12,8%. De daling van het aantal opgerichte bedrijven in de horecasector in de periode 2014-2019 blijft lager dan voor alle activiteiten samen.

Om een uitgebreid zicht te hebben op de demografie van de bedrijven in de horecasector kan de informatie over het aantal in Brussel opgerichte bedrijven op jaarbasis worden vergeleken met het aantal stopzettingen van activiteiten. We tellen 718 stopzettingen in 2019, 703 in 2018 en 725 in 2014.

54 Dynam-rapport, "Hotspots van tijdelijke werkloosheid, hotspots van arbeidsmarktdynamiek", juni 2020, p. 36. https://ibsa.brussels/sites/default/files/publication/documents/202007_dynam_paper_FR.pdf

55 *Idem.*

In 2019 waren 7.354 bedrijven in de horecasector btw-plichtig (ten opzichte van 110.825 voor alle activiteiten). Dat is 6,6% van het totaal voor het Brussels Gewest. De evolutie van het aantal btw-plichtige ondernemingen is globaal genomen positief, want ook al is er tussen 2018 en 2019 een lichte daling van 0,3%, toch is dit aantal tussen 2014 en 2019 met 7,2% gestegen. Elk jaar werden er meer ondernemingen opgericht dan stopgezet.

Om de impact van de COVID-19-crisis op deze dynamiek te kunnen meten, zullen we het percentage opgerichte ondernemingen voor 2020 moeten opvolgen. De netto-oprichtingsgraad is positief voor de periode 2014-2019, maar de problemen die de horecasector momenteel ondervindt, kunnen doen vermoeden dat het aantal stopzettingen in de toekomst hoger zou kunnen liggen dan het aantal nieuwe btw-plichtige ondernemingen.

Tabel 2: Bruto-oprichtingsgraad en netto-oprichtingsgraad in het BHG (2014-2019, in %)⁵⁶

	2014		2015		2016		2017		2018		2019	
	Brut %	Netto %	Brut %	Netto %	Brut %	Netto %	Brut %	Netto %	Brut %	Netto %	Brut %	Netto %
Horeca	12,0	1,5	10,5	1,5	11,9	2,8	11,2	0,7	10,9	1,4	9,9	0,1
Alle activiteiten	14,9	6,4	11,4	3,4	11,8	4,5	11,7	4,1	11,6	3,9	11,0	3,1

Bron: FOD Economie - ADSEI, berekeningen view.brussels

Ook al vóór de COVID-19-crisis kreeg de horecasector in het BHG heel wat faillissementen te verduren, waarbij de jongere ondernemingen bijzonder gevoelig zijn voor de kans op mislukking. **De tweede lange lockdown van de sector en de moeilijke heropstart in Brussel wijzen in de richting van een toename van het aantal faillissementen in de sector.**

De resultaten van de enquête van de ERMG⁵⁷ (10 november) tonen aan dat de perceptie van het faillissementsrisico en de liquiditeitsproblemen nog verslechtert in vergelijking met de resultaten van de vorige ERMG-enquête⁵⁸ (20 oktober). Op geaggregeerd niveau geeft 12% van de respondenten aan dat een faillissement waarschijnlijk of zeer waarschijnlijk is (tegenover 8% in de vorige enquête, die werd afgenomen net na de inwerkingtreding van de federale maatregelen van 16 oktober voor cafés en restaurants). Bij de ondernemingen en zelfstandigen uit de horecasector is deze perceptie van het (zeer) waarschijnlijke faillissementsrisico echter gestegen tot 29% (tegenover al 27% tijdens de editie van oktober). Deze stijgende tendens zet zich voort voor de horecasector met een perceptie van het (zeer) waarschijnlijke faillissementsrisico van 30% in de resultaten van de laatste enquête van de ERMG⁵⁹ (8 december).

⁵⁶ De bruto-oprichtingsgraad van ondernemingen is de verhouding tussen het aantal nieuwe btw-plichtigen en het gemiddeld aantal btw-plichtigen. De netto-oprichtingsgraad is het aantal nieuwe btw-plichtigen min het aantal stopzettingen/schrappingen, in verhouding tot het gemiddeld aantal btw-plichtigen.

⁵⁷ De enquête werd afgenomen bij 5.631 respondenten (ondernemingen en zelfstandigen). De resultaten werden gepubliceerd op 17 november 2020. <https://www.nbb.be/nl/covid-19/ermg/persberichten-ermg>

⁵⁸ De enquête werd afgenomen bij 5.131 respondenten (ondernemingen en zelfstandigen). De resultaten werden gepubliceerd op 26 oktober 2020. <https://www.nbb.be/nl/covid-19/ermg/persberichten-ermg>

⁵⁹ De enquête werd afgenomen bij 3.798 respondenten (ondernemingen en zelfstandigen). De resultaten werden gepubliceerd op 15 december 2020. <https://www.nbb.be/nl/covid-19/ermg/persberichten-ermg>

De onderstaande tabel toont de evolutie van de faillissementen in de sector tussen 2014 en 2020 (van januari tot oktober). Hieruit blijkt een **hogere structurele kwetsbaarheid van de ondernemingen uit de sector**.

Voor de periode 2016-2018 bedraagt het aantal faillissementen in de horeca ongeveer 20% van het totale aantal faillissementen in Brussel. Dit aandeel is in 2019 lager. Dat jaar vertegenwoordigt het aantal faillissementen in de horecasector 'slechts' 17,1% van het totaal en is het niveau vergelijkbaar met dat van 2014 en 2015. De beschikbare gegevens voor 2020 (januari-oktober) wijzen op een aandeel van 18,5% van het totaal aantal geregistreerde faillissementen voor deze periode.

Tabel 3: Faillissementen in de horecasector en voor alle activiteiten in het BHG (2014-2020)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 (jan.-okt.)
Horeca	388	367	418	519	593	510	235
Alle activiteiten	2.203	2.142	1.954	2.639	3.033	2.978	1.272
% horeca van het totaal	17,6	17,1	21,4	19,7	19,6	17,1	18,5

Bron: FOD Economie - ADSEI, berekeningen view.brussels

«De aanhoudende vertraging van de bedrijvigheid in de horecasector doet ons logischerwijs vrezen voor een algemene stijging van het aantal faillissementen in 2020 en het begin van 2021»

Wanneer we de maandelijkse evolutie van het aantal faillissementen in 2020 (januari tot oktober) beschouwen, kunnen we uit de gegevens van de FOD Economie afleiden dat het aantal faillissementen voor alle domeinen samen in juni begint toe te nemen. De heropstart van de rechtbanken, die gedurende de eerste lockdown waren stilgelegd, en het einde van het moratorium op faillissementen op 17 juni zouden deels aan de basis kunnen liggen van deze stijging ten opzichte van de maanden voordien. Voor de maanden juli en augustus is er echter weer sprake van een daling van de maandelijkse evolutie. Voor deze maanden moet rekening worden gehouden met het gerechtelijk verlot. De rechtbanken blijven open, maar het aantal hoorzittingen is beperkt. In het algemeen hebben het moratorium op faillissementen en het verlot zeker een matigend effect gehad op het aantal faillissementen dat van maart tot augustus werd uitgesproken. Bovendien zijn er nog andere steunmaatregelen van kracht, zoals tijdelijke werkloosheid (tot 31 maart 2021) en het nieuwe moratorium op faillissementen (tot 31 januari 2021), waardoor het aantal faillissementen op het einde van 2020 opnieuw zou moeten worden beperkt. Het niveau van vóór de crisis is evenwel nog niet bereikt. Dat schommelde rond de 700 à 1.000 faillissementen per maand. Op nationaal niveau tellen we in juni zo'n 670 failliete ondernemingen. In maart en april waren er dat telkens ongeveer 300. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gaan in juli 138 ondernemingen overkop, waarvan 27 (19,6%) in de horecasector. Bijna 23,9% van de faillissementen in België betreft een horecazaak. De aanhoudende vertraging van de bedrijvigheid in de horecasector doet ons logischerwijs vrezen voor een algemene stijging van het aantal faillissementen in 2020 en het begin van 2021.

Wanneer we de maandelijkse evolutie van het aantal faillissementen in 2020 (januari tot oktober) beschouwen, kunnen we uit de gegevens van de FOD Economie afleiden dat het aantal faillissementen voor alle domeinen samen in juni begint toe te nemen. De heropstart van de rechtbanken, die gedurende de eerste lockdown waren stilgelegd, en het einde van het moratorium op faillissementen op 17 juni zouden deels aan de basis kunnen liggen van deze stijging ten opzichte van de maanden voordien. Voor de maanden juli en augustus is er echter weer sprake van een daling van de maandelijkse evolutie. Voor deze maanden moet rekening worden gehouden met het gerechtelijk verlot. De rechtbanken blijven open, maar het aantal hoorzittingen is beperkt. In het algemeen hebben het moratorium op faillissementen en het verlot zeker een matigend effect gehad op het aantal faillissementen dat van maart tot augustus werd uitgesproken. Bovendien zijn er nog andere steunmaatregelen van kracht, zoals tijdelijke werkloosheid (tot 31 maart 2021) en het nieuwe moratorium op faillissementen (tot 31 januari 2021), waardoor het aantal faillissementen op het einde van 2020 opnieuw zou moeten worden beperkt. Het niveau van vóór de crisis is evenwel nog niet bereikt. Dat schommelde rond de 700 à 1.000 faillissementen per maand. Op nationaal niveau tellen we in juni zo'n 670 failliete ondernemingen. In maart en april waren er dat telkens ongeveer 300. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gaan in juli 138 ondernemingen overkop, waarvan 27 (19,6%) in de horecasector. Bijna 23,9% van de faillissementen in België betreft een horecazaak. De aanhoudende vertraging van de bedrijvigheid in de horecasector doet ons logischerwijs vrezen voor een algemene stijging van het aantal faillissementen in 2020 en het begin van 2021.

▶ Kleine structuren lopen hoger risico op faillissement

Vooreerst moeten we vermelden dat de horecasector is samengesteld uit ondernemingen van verschillende ordegrrootte. Zo stelt een meerderheid van de bedrijven uit deze sector geen personeel in loondienst tewerk. In Brussel gaat het hier in 2018 om 62,4% van de horecazaken⁶⁰.

Werknemers in loondienst zijn in de Brusselse horecasector grotendeels tewerkgesteld in de kleine ondernemingen (48,4% in etablissementen met minder dan 20 werknemers, 64,5% in de etablissementen met minder dan 50 werknemers). Deze kleinere bedrijven staan meer bloot aan het risico op een faillissement. Slechts 16,8% van de jobs in de sector bevinden zich in zaken met minstens 1.000 werknemers, tegenover 23,4% voor alle sectoren samen. Wanneer we alle sectoren samen bekijken, zijn de ondernemingen met meer dan 100 werknemers goed voor de meerderheid van de arbeidsplaatsen (58,2%), terwijl dit in de horecasector "amper" iets meer dan een kwart is (26,4%). We merken evenwel op dat het aandeel kleine ondernemingen voor alle sectoren samen gelijklopend is (64,6%).

Zoals we in het vorige rapport⁶¹ al hebben aangehaald, zijn kleine ondernemingen gevoeliger voor de grillen van de economie, en lopen ze dus een hoger risico om zwaar getroffen te worden door de huidige gezondheids crisis. De horecasector is uiterst kwetsbaar omdat een groot deel van de horecagelegenheden slechts een klein aantal werknemers tewerk stelt. De verstrenging van de afstandsmaatregelen en de verkleining van de contactbubbel naar 5 personen vanaf eind juli bezorgen de sectorvertegenwoordigers een nog pessimistischere visie op het faillissementsrisico. De Brusselse horecafederatie denkt dat één derde van de ondernemingen, of 1.200 restaurants (inclusief snackbars en frituren) momenteel het risico loopt om vóór het einde van het jaar de boeken dicht te moeten doen⁶².

▶ Onrechtstreekse gevolgen door onderlinge afhankelijkheid tussen bepaalde sectoren

Net zoals de gezondheid van de horecasector deels afhankelijk is van de heropstart van andere sectoren (evenementen, toerisme), is ook de horecasector zelf een vector voor de heropstart van andere sectoren. We mogen inderdaad de onderlinge afhankelijkheid tussen bepaalde sectoren niet vergeten te vermelden, waardoor ook andere ondernemingen dan enkel de horecagelegenheden in moeilijkheden komen. De beperkte heropstart van de horecasector, en met name het geringe aantal overnachtingen in logiesverstreckende etablissementen, doen ook van de sector afhankelijke activiteiten naar beneden tuimelen. We denken hierbij bijvoorbeeld aan de professionele wasserijen, die hierdoor ook een hoger risico op faillissement en jobverlies lopen.

60 Statbel, gegevens 2018 met betrekking tot het aantal oprichtingen, schrappingen en btw-plichtige ondernemingen volgens economische activiteit, ligging van de maatschappelijke zetel en werknemersklasse. <https://bestat.statbel.fgov.be/bestat/crosstable.xhtml?view=-7c829a05-d41c-410f-b2b4-b12aaba40dc1>

61 view.brussels, Impact van Covid-19 op de Brusselse arbeidsmarkt, 14 mei 2020

62 Bruzz, "Faillissement dreigt voor 1.200 Brusselse restaurants", 3 augustus 2020. <https://www.bruzz.be/culture/eat-drink/faillissement-dreigt-voor-1200-brusselse-restaurants-2020-08-03>

► **Jobverlies verwacht na faillissementen of wegens afvloeien van personeel**

Faillissementen monden onvermijdelijk en rechtstreeks uit in jobverlies. De onderstaande tabel toont de gegevens met betrekking tot het jobverlies in de horecasector en in het geheel aan economische activiteiten in het BHG, van 2014 tot 2020 (januari tot oktober). We zien dat de horecasector goed is voor 17,5% van het aantal verloren betrekkingen in 2019, tegenover 22,9% in 2018. Dit banenverlies is een rechtstreeks gevolg van de hierboven vermelde faillissementen. Uit de beschikbare gegevens voor 2020 (januari-oktober) blijkt dat 454 jobs verloren zijn gegaan in de Brusselse horecasector, waarvan 416 in de restaurantsector. Rekening houdend met eerdere steunmaatregelen die niet langer van kracht zijn (bijvoorbeeld het eerste moratorium op faillissementen van 18 maart tot 17 juni 2020⁶³), maar ook met de maatregelen die nog steeds van kracht zijn, zoals tijdelijke werkloosheid (verlengd tot 31 maart 2021) en het nieuwe moratorium op faillissementen⁶⁴ (van kracht tot 31 januari 2021), is de dynamiek van de oprichting/stopzetting van bedrijven in de sector, zoals voor alle bedrijven, sinds het begin van de epidemie enigszins onveranderd gebleven. Het einde van deze steunmaatregelen doet echter vrezen voor een toename van het banenverlies in de loop van 2021.

Tabel 4: Jobverlies in de horecasector en voor alle activiteiten in het BHG (2014-2020)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 (jan.-okt.)
Horeca	711	564	956	588	841	647	454
Alle activiteiten	5026	3680	3870	3673	3677	3693	2.396
% horeca van het totaal	14,1	15,3	24,7	16,0	22,9	17,5	18,9

Bron: FOD Economie - ADSEI, berekeningen view.brussels

Het Dynam-rapport spreekt ook van ondernemingen die niet failliet gaan, maar besluiten om hun personeelsbestand te verminderen of zelfs zonder personeel in loondienst verder te gaan. Dit **fenomeen van "stopzetting als werkgever"** komt bovenop de faillissementen en zou door de crisis die de sector treft nog kunnen uitbreiden, met nieuw jobverlies tot gevolg.

63 Koninklijk besluit nr. 15 betreffende de tijdelijke opschorting ten voordele van ondernemingen van uitvoeringsmaatregelen en andere maatregelen gedurende de COVID-19-crisis.

64 <https://www.lecho.be/economie-politique/belgique/economie/nouveau-moratoire-sur-les-faillites/10264403.html>

WAT IS DE IMPACT VAN DE CRISIS OP DE TEWERKSTELLING EN DE WERKNEMERS UIT DE BRUSSELSE HORECASECTOR?

«Vóór de crisis vertegenwoordigde de horeca 4,4% van alle arbeidsplaatsen in het BHG en stelde 5,9% van de Brusselse loontrekkenden tewerk»

Zoals we hiervoor al aanhaalden, riskeert de COVID-19-crisis bijzondere negatieve en blijvende gevolgen voor de horecasector te hebben. Vooraleer we de mogelijke gevolgen op de tewerkstelling in de sector bespreken, willen we in dit hoofdstuk een overzicht geven van de staat waarin de sector zich vóór het begin van de gezondheids crisis bevond en van de manier waarop de verschillende subsectoren hiermee werden geconfronteerd. Ook de intensiteit waarmee een economische steunmaatregel, zoals de tijdelijke werkloosheid, door de werkgevers uit de sector werd aangewend, wordt vermeld.

3.1 Een sector die veel werkgelegenheid biedt

▶ Arbeid in loondienst

Vóór de crisis was de Brusselse horecasector een **uiterst dynamische sector**. Dit was vooral zichtbaar in het feit dat de sector een **belangrijke bron van arbeid in loondienst** was in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op 31 december 2018 telde de RSZ **27.492 arbeidsplaatsen in de horecasector**. Dat is goed voor 4,4% van alle arbeidsplaatsen in het Brussels Gewest. De sector was ook een **belangrijke werkgever voor Brusselaars**: 70,6% van de jobs werd immers uitgeoefend door inwoners van Brussel⁶⁵. Wanneer we van het domicilieadres uitgaan, zien we dat de sector zelfs **5,9% van de Brusselse loontrekkenden in het BHG tewerkstelt**. Bovendien werken ook nog eens 4.276 Brusselse pendelaars in de horecasector in de twee andere gewesten van het land⁶⁶.

De Brusselse betrekkingen in loondienst in 2018 vertegenwoordigden 20% van het totale aantal arbeidsplaatsen in de sector op nationaal niveau. Het aantal betrekkingen in loondienst in de sector liet trouwens een veel hogere toename optekenen dan de stijging voor alle sectoren samen. Zo steeg het aantal betrekkingen in loondienst in de Brusselse horecasector tussen 2017 en 2018 met 1,7%, tegenover 0,7% voor alle sectoren samen. Als we de periode 2014-2018 beschouwen, bedroeg de stijging in de horecasector zelfs 2,0%, terwijl het geheel van arbeidsplaatsen met 1,8% de hoogte in ging.

De manier waarop de betrekkingen in loondienst over de verschillende subsectoren van de horecasector in het BHG zijn onderverdeeld is anders dan in de andere gewesten van het land (zie bijlage 1). Dit illustreert het specifieke karakter van de Brusselse horeca, waar de volgende subsectoren een rol spelen:

- ▶ het hotelwezen (dankzij de internationale functie van Brussel en de aantrekkingskracht als bestemming voor zowel zaken- als vrijetijdstoerisme): zeer belangrijk en goed voor 18,6% van de tewerkstelling in de sector in Brussel, tegenover ongeveer 11% in de twee andere gewesten;

65 Cijfers EAK, 2019 (inclusief zelfstandigen).

66 Cijfers EAK, 2019.

- ▶ catering (collectieve maaltijdverstrekking + traiteurs): zeer belangrijk en goed voor 25% van de arbeid in loondienst in de sector in het BHG, tegenover 7% in Wallonië en 11,3% in Vlaanderen;
- ▶ eetgelegenheden (volledige bediening + beperkte bediening). Deze nemen met 47,0% een zeer grote plaats in, maar bieden verhoudingsgewijs minder betrekkingen in loondienst dan in Vlaanderen en Wallonië, waar deze subsector respectievelijk 61,1% en 64,6% van de arbeid in loondienst vertegenwoordigt;
- ▶ cafés en bars: qua aandeel betrekkingen in loondienst relatief iets minder belangrijk dan in de twee andere gewesten.

In 2019 was de horecasector ook de sector met het hoogste aandeel **jobstudenten**⁶⁷ (25,9%), op de voet gevolgd door de handel (22,8%). In het Vlaams Gewest is de horeca een nóg belangrijkere afzetmarkt voor studentenarbeid (33,7%, en 23,5% voor de handel). In Wallonië daarentegen, vinden we iets meer studentenjobs in de handel (26,5%) dan in de horeca (26,1%).

Alle werknemers in loondienst en jobstudenten waren tewerkgesteld in een van de **3.575 vestigingseenheden** die de RSZ op 31 december 2018 in het BHG telde. **9,5% van de vestigingseenheden op het gewestelijk grondgebied behoorde tot de horecasector**⁶⁸. De stijging van het aantal werknemers in loondienst kan verklaard worden door het dynamisme van de sector, en is deels het resultaat van de stijging van het aantal **vestigingseenheden**. Zo ging het aantal horecagelegenheden tussen 2017 en 2018 met 2,7% omhoog (tegenover een stijging van 1,5% voor alle sectoren samen). Als we de situatie vergelijken met 2014, bedraagt de toename voor de horecasector 8,2% en voor alle sectoren samen 6,0%.

▶ Zelfstandige arbeid

In de horecasector zijn eveneens een groot aantal zelfstandigen tewerkgesteld. Volgens het RSVZ waren zij op 31 december 2018 in het BHG met 8.955 (waarvan 336 "helpers"). Deze groep kan als volgt worden opgedeeld: 7.149 zelfstandigen in hoofdberoep (79,8%), 1.280 zelfstandigen in bijberoep (14,3%) en 526 zelfstandigen actief na hun pensioen (5,9%). Deze opdeling sluit nauw aan bij wat we zien voor alle activiteitensectoren samen (respectievelijk 77,2%, 15,2% en 7,7%)⁶⁹.

Het aantal zelfstandigen dat in de horecasector werkt, vertegenwoordigde in 2018 8,1% van het totale aantal zelfstandigen in het BHG. Toch is de netto-stijging hier minder groot dan in de andere activiteitensectoren. Zo steeg het aantal zelfstandigen in de horecasector met 0,5% tussen 2017 en 2018, en met 3% tussen 2014 en 2018. De stijging van alle activiteiten in het gewest samen bedroeg respectievelijk 2,9% en 11,9%⁷⁰.

67 Uitzendarbeid niet inbegrepen. Bron RSZ 2019. Het gaat om de gegevens m.b.t. de plaats van tewerkstelling.

68 Cijfers RSZ.

69 De gegevens op 31 december 2019 zijn ook beschikbaar. Omdat we coherent willen blijven met de andere voorgestelde gegevens, hebben we er evenwel voor gekozen om de cijfers op 31 december 2018 te gebruiken. Het aantal zelfstandigen op 31 december 2019 is quasi hetzelfde als het jaar voordien. Ze zijn als volgt onderverdeeld: 7.079 zelfstandigen in hoofdberoep (79,1%), 1.318 zelfstandigen in bijberoep (14,7%) en 558 zelfstandigen actief na hun pensioen (6,2%).

70 We zien overigens dat het aantal zelfstandigen in de horecasector tussen 2018 en 2019 niet is toegenomen, terwijl alle activiteiten samen in het Brussels Gewest een stijging van 3,6% lieten optekenen.

In tegenstelling tot wat we hebben vastgesteld voor de opdeling van de arbeid in loondienst, is de verdeling van de zelfstandigen over de subsectoren van de horecasector in de drie gewesten van het land vrij gelijkaardig. In het BHG is de overgrote meerderheid van de zelfstandigen actief in de "drankgelegenheden" (68,6% tegenover 68,8% in Vlaanderen en 70,0% in Wallonië) en in de "restaurants en foodtrucks" (27,6% tegenover 27,4% in Vlaanderen en 25,6% in Wallonië). Slechts 3,5% van de zelfstandigen werkt in de logiessector.

De zelfstandige arbeid stijgt in de horecasector dan wel minder sterk in vergelijking met alle activiteitensectoren samen, de toename van het aantal betrekkingen in loondienst was hier wel een stuk groter. Dankzij deze dynamiek vormde de horecasector vóór de gezondheids crisis en de hierop volgende lockdownmaatregelen een belangrijke bron van werkgelegenheid in Brussel. Niet alleen het dynamisme, maar ook de manier waarop de werkgelegenheid binnen de sector is gestructureerd, met name in termen van gender, leeftijd en opleidingsniveau, vertoont enkele bijzonderheden. De COVID-19-crisis heeft een andere weerslag afhankelijk van het profiel van de werknemers, waardoor het specifieke karakter van de Brusselse horecasector dus niet zonder gevolgen blijft.

3.2 Een sector met een specifiek tewerkstellingsprofiel

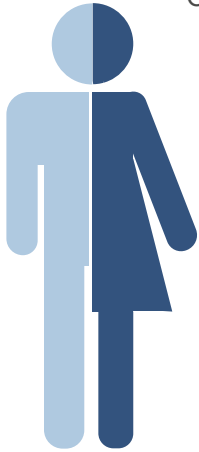
► De tewerkstelling is hoofdzakelijk mannelijk

Wat de arbeid in loondienst in de sector betreft, wordt een meerderheid van de arbeidsplaatsen ingenomen door mannen (57,6%). Dit wijkt af van onze vaststelling voor alle arbeidsplaatsen van het BHG voor alle sectoren samen, waar een kleine meerderheid van de betrekkingen door vrouwen wordt ingevuld (50,8%). Deze oververtegenwoordiging van mannen in de sector is specifiek voor het Brussels Gewest (in Vlaanderen stelt de horecasector net iets meer vrouwen tewerk (50,9%) en in het Waals Gewest zijn de arbeidsplaatsen evenredig verdeeld (49,9% vrouwen)). Het aandeel vrouwen varieert sterk in de verschillende subsectoren van de horeca (zie onderstaande tabel).

Tabel 5: Aantal loontrekkenden in de horecasector in het BHG en aandeel vrouwen per subsector op 31 december 2018

		Totaal werknemers	% vrouwen
Logies	► Hotels en dergelijke accommodatie	5.125	47,9
	► Andere vormen van logies	524	56,5
Eetgelegenheden	► Eetgelegenheden met volledige bediening	7.044	30,0
	► Eetgelegenheden met beperkte bediening	5.882	40,8
Collectieve maaltijdverstrekking	► Traiteurdiensten (catering)	1.066	38,4
	► Overige eetgelegenheden (collectief - catering)	6.028	53,7
Drankgelegenheden	► Cafés en bars	1.625	40,7
	► Discotheken, dancings en dergelijke	198	36,4
Algemeen totaal		27.492	42,4

Bron: RSZ, berekeningen view.brussels

Op basis van deze tabel kunnen we vaststellen dat het aandeel vrouwen in de verschillende subsectoren schommelt tussen 30,0% (eetgelegenheden met volledige bediening) en 56,5% (andere vormen van logies). Vrouwen vormen een (kleine) meerderheid in de sector "overige eetgelegenheden (collectief-catering), waar ze 53,7% van alle werknemers uitmaken.

Ook bij de zelfstandigen zien we dat meer mannen (68,1%) dan vrouwen in de horecasector werken. Dit geldt ook voor het geheel van de sectoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het aandeel zelfstandige vrouwen in de horecasector is met 31,9% evenwel iets hoger dan de 28,4% voor alle sectoren samen.

Ook al is de tewerkstelling in de Brusselse horecasector voornamelijk een mannenaangelegenheid, de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid (HRW) benadrukt dat op nationaal niveau *“de vrouwen, door hun oververtegenwoordiging in de sectoren die verplicht waren te sluiten, zoals de horeca, [...] zwaarder getroffen [zijn] door de gevolgen van COVID-19 voor de arbeidsmarkt dan ze gewoonlijk zijn in een crisisperiode”*⁷¹. De Raad preciseert bovendien het volgende: *“De huidige crisis verschilt door zijn aard van de andere economische crisissen die zich in het verleden hebben voorgedaan. De werkgelegenheid die over het algemeen het sterkst wordt getroffen is die van mannen, aangezien zij oververtegenwoordigd zijn in sectoren als de industrie of de bouwnijverheid. De sector die veruit het hardst werd getroffen door de COVID-19-crisis is die van de horeca, een sector waarin het aandeel vrouwen lichtjes groter is dan in de totale werkgelegenheid (50% tegen 47% van de totale werkgelegenheid, volgens de gegevens van de enquête naar de arbeidskrachten van 2018)”*⁷².

► De tewerkstelling is redelijk jong

De Brusselse horecasector is een sector met relatief jonge werknemers. Op grond van de gegevens van de EAK (gemiddelde 2017-2019), bedraagt het aandeel min-30-jarigen 27,3% tegenover 19,1% voor alle sectoren samen. Omgekeerd ligt het aandeel werknemers van 50 jaar en ouder op 15,5% tegen 29,5% voor alle sectoren samen. In Vlaanderen en Wallonië zien we gelijkaardige verhoudingen.

De horecasector biedt dus meer werkgelegenheid aan jongeren, een categorie werknemers die gevoeliger is voor de economische moeilijkheden waarmee de etablissementen tijdens de COVID-19-crisis moeten afrekenen. De Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) wijst er in deze zin op dat de sectoren waarin jongeren oververtegenwoordigd zijn (zoals de horeca) ook de sectoren zijn die het zwaarst door de crisis getroffen worden⁷³. Dit kan onder meer worden verklaard door het feit dat deze categorie werknemers sneller geneigd is om een tijdelijke arbeidsovereenkomst te aanvaarden. Dit zijn overeenkomsten die, zo benadrukt econoom Philippe

71 Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, "Stand van zaken op de arbeidsmarkt in België en in de gewesten in de context van covid-19", juli 2020, p. 17.

72 Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, "Stand van zaken op de arbeidsmarkt in België en in de gewesten in de context van covid-19", juli 2020, p. 51.

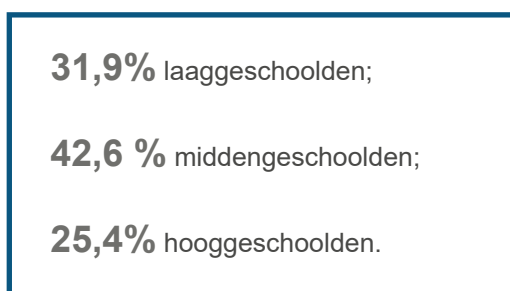
73 International Labour Organization, "Preventing exclusion from the labour market: Tackling the Covid-19 youth unemployment crisis", 27 mei 2020. https://www.ilo.org/emppolicy/pubs/WCMS_746031/lang-en/index.htm

Defeyt, “gemakkelijker verbroken kunnen worden dan arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde duur”⁷⁴. De Hoge Raad voor de Werkgelegenheid voegt hieraan toe: “Het is bekend dat een groter percentage van de jongeren die aan het werk waren, een tijdelijke arbeidsovereenkomst had of dat ze door hun lagere anciënniteit minder duur zijn om te ontslaan, en dit zowel op financieel gebied door hun lagere ontslagvergoeding als inzake het verlies aan specifiek menselijk kapitaal in de onderneming”⁷⁵. Een groot deel van de jongeren werkt met atypische arbeidsovereenkomsten met arbeidsvoorwaarden, uurroosters of salarissen die uiteindelijk weinig bescherming bieden tegen conjunctuurschommelingen⁷⁶.

Dit vertaalt zich ook in de recente evolutie van de werkloosheidscijfers in het BHG. Hoewel de werkloosheid in juli 2020 nog niet hoger ligt dan in de maand juli van 2019, is de werkloosheid bij de min-25-jarigen wel met 16,8% gestegen. Zo tellen we 1.169 werkzoekende jongeren onder 25 jaar méér dan het jaar voordien.

► De sector biedt veel werkgelegenheid aan laaggeschoolden

De verdeling van de werkgelegenheid op basis van het opleidingsniveau⁷⁷ binnen de sector in het BHG ziet er als volgt uit (EAK, gemiddelde 2017-2019):

Deze verdeling wijkt sterk af van wat we zien bij de volledige interne werkgelegenheid in Brussel, waar 60,3% van de arbeidsplaatsen worden bekleed door hooggeschoolden, 12,1% door laaggeschoolden en 27,6% door middengespoolden.

Volgens de gegevens uit de EAK biedt de Brusselse horecasector verhoudingsgewijs het hoogste aantal laaggeschoolde arbeidsplaatsen, vóór de bouwsector en de sector van de administratieve en ondersteunende diensten. Vrouwen zijn ietwat oververtegenwoordigd in de hooggeschoolde jobs van de sector (51,6%) en ondervertegenwoordigd in de laaggeschoolde (40,9%) en middengespoolde werkgelegenheid (45,5%).

Ondanks de spanning op de arbeidsmarkt, zijn verschillende beroepen in trek bij de werkgevers en bestaan hiervoor geen rekruteringsproblemen. Dit kunnen we afleiden uit het aantal werkaanbiedingen dat Actiris voor deze beroepen ontvangt (gemiddeld \geq 50 WA in 2017-2019). De vacatures voor heel wat van deze beroepen

74 https://www.rtbf.be/info/economie/detail_marche-du-travail-les-jeunes-sont-bien-les-premieres-victimes-de-la-crise?id=10555439&fbclid=IwAR2W_J12Lzb5wzLKf4cx_oqCj5qE2aRR8rVeNFFSMKpYRJV1wCP6cmr-HKQ

75 Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, "Stand van zaken op de arbeidsmarkt in België en in de gewesten in de context van covid-19", juli 2020, p. 15.

76 International Labour Organization, "Preventing exclusion from the labour market: Tackling the Covid-19 youth unemployment crisis", 27 mei 2020. https://www.ilo.org/emppolicy/pubs/WCMS_746031/lang-en/index.htm

77 Het lage opleidingsniveau komt overeen met het niveau basisonderwijs en lager secundair onderwijs. Het middelmatige opleidingsniveau omvat het hoger secundair onderwijs en het leerlingwezen. De hoogste opleidingsniveaus zijn: hoger niet-universitair onderwijs van het korte type, hoger niet-universitair onderwijs van het lange type, universitair onderwijs, academische bachelor of master.

richten zich vaker tot laaggeschoolden, zo blijkt uit de eisen die de werkgevers stellen (geen vereiste of laag opleidingsniveau, behalve in enkele gevallen gemiddeld opleidingsniveau)⁷⁸.

In het eerste rapport van view.brussels over de impact van de COVID-19-crisis op de Brusselse arbeidsmarkt, hebben we verschillende academische studies vermeld die wezen op het feit dat laaggeschoolden over het algemeen zwaarder worden getroffen door economische crisissen, met name doordat ze vaker onder ongunstige arbeidsvoorwaarden tewerk worden gesteld⁷⁹. Ondertussen hebben ook andere studies aangetoond dat laaggeschoolde werknemers gevoeliger zijn voor economische schommelingen^{80,81}.

► De sector biedt veel werkgelegenheid aan personen van buitenlandse afkomst

Volgens de cijfers van 2017 van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid is een grote meerderheid van de Brusselse medewerkers van de horecasector van buitenlandse afkomst: 47,3% is afkomstig uit een niet-EU-land, 38,7% komt uit een land van de EU. Het aandeel loontrekkenden van Belgische afkomst bedraagt 14,0%.

Deze verdeling op basis van afkomst verschilt van onze vaststelling voor het geheel van de gewestelijke arbeid in loondienst, waar de verhoudingen er als volgt uitzien: 31,7% afkomstig uit een niet-EU-land, 36,8% uit een land van de EU en 31,5% van Belgische afkomst.

► Een arbeidsreserve met gelijkaardige kenmerken

Zoals we hebben kunnen vaststellen, hebben de specifieke eigenschappen van de werkgelegenheid in de horecasector tot gevolg dat hier een relatief groot aantal personen is tewerkgesteld dat gevoeliger is voor de gevolgen van de COVID-19-crisis. Deze kwetsbaarheid zien we ook in het profiel van de niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) die bij Actiris zijn ingeschreven en de arbeidsreserve (AR) voor 2019 vormen. De arbeidsreserve voor 2019 bestaat uit personen die gedurende minstens één van de twaalf maanden van het jaar als NWWZ werden genoteerd. Op basis hiervan kan de omvang van de dynamiek tussen inkomende en uitgaande werkzoekenden in de loop van een jaar worden aangetoond.

Op basis van de gegevens van de AR⁸² van 2019 kunnen we het volgende vaststellen voor de NWWZ die in een beroepencode van de horecasector zijn ingeschreven:

78 view.brussels, "[Bepaling van de tewerkstellings- en opleidingsbehoeften](#)", mei 2020 (nog niet verschenen). Het gaat onder meer om de volgende horecaberoepen: chef collectieve maaltijdverstrekking, chef-kok, chef de partie, rangkelner, fastfoodmedewerker (keuken), snackbarmedewerker, ongeschoolde hulpkelner, geschoolde hulpkelner, kok, kok traiteurdiensten, hotelreceptionist overdag, restaurantuitbater, geschoolde hulpkok, kamermeisje/kamerjongen hotel, restaurantkelner, medewerker grootkeuken (mess en kantine), ongeschoolde hulpkok, kelner in een café/taverne/brasserie, bordenwasser horeca. Hoewel de bovenstaande beroepen opengesteld zijn voor zowel mannen als vrouwen, gebruiken we in een streven naar een uniforme voorstellingswijze de mannelijke vorm.

Voor 4 van de hierboven vermelde beroepen werd een hoog aantal vacatures uitgeschreven (gemiddeld meer dan 140 werkaanbiedingen voor de periode 2017-2019): geschoolde hulpkok (197 vacatures), restaurantkelner (168 vacatures), ongeschoolde hulpkok (154 vacatures), kok (142 vacatures).

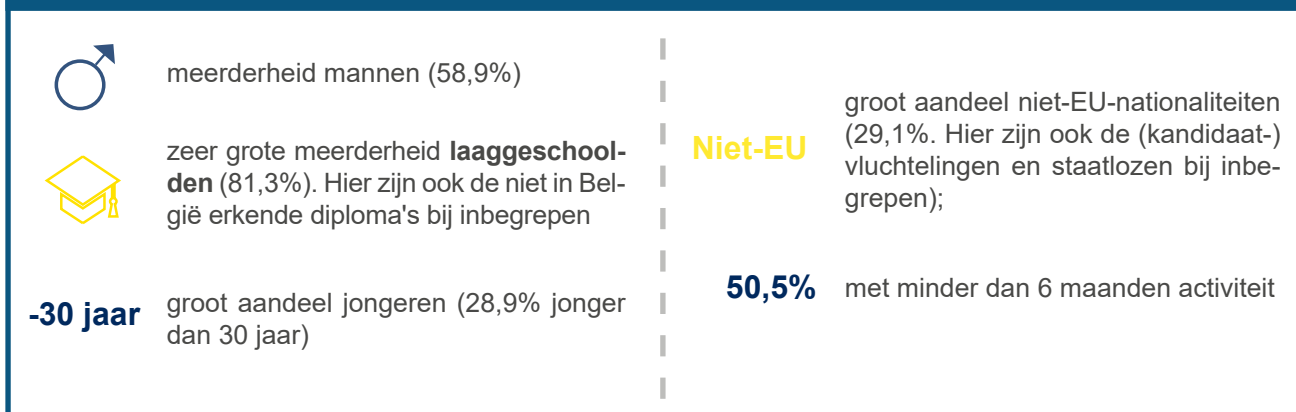
79 Rapport mei, p. 18.

80 Blundell R., M. Costa Dias, R. Joyce and X. Xu (2020), "COVID-19 and inequalities", *The IFS Deaton Review*.

81 Kantamneni N. (2020), "The impact of the COVID-19 pandemic on marginalized populations in the United States: A research agenda", *Journal of Vocational Behavior*.

82 Bron: Actiris, berekeningen view.brussels.

Profiel van de NWWZ die in een beroepencode van de horecasector zijn ingeschreven

Deze gelijkenissen zouden erop kunnen wijzen dat personen met minstens één van deze eigenschappen gemakkelijker zonder werk zouden kunnen vallen. In ons vorig rapport hebben we erop gewezen dat discriminatie na de economische crisis een hoge vlucht zou kunnen nemen. Met een hoger aantal werklozen en een toegenomen concurrentie tussen hen, hebben de werkgevers meer keuze over wie ze zullen rekruteren. Hierdoor zou de situatie van doelgroepen die gemakkelijk gediscrimineerd worden wel eens kunnen verslechteren.

3.3 Een sector die zwaar getroffen werd door de lockdown...

A. Werknemers en tijdelijke werkloosheid

De lockdown had grote economische gevolgen voor de actoren uit de horecasector. Zij hebben dan ook massaal gebruikt gemaakt van de mogelijkheid tot tijdelijke werkloosheid voor hun loontrekkenden. De gegevens die in dit hoofdstuk worden gebruikt, zijn ontwikkeld door het BISA en view.brussels op basis van een kruising van gegevens van de RVA en de RSZ⁸³, voor de periode van maart tot september. Deze gegevens bieden mogelijkheden voor een analyse van de directe impact van de Covid-19-crisis en de getroffen maatregelen op de Brusselse werknemers, en meer in het bijzonder op de werknemers in de horecasector.

In april kwam meer dan één op de drie tijdelijk werklozen in het Brussels Gewest uit de horecasector⁸⁴. In de eerste drie maanden van de crisis waren iets meer dan 14.000 Brusselse werknemers uit de sector tijdelijk werkloos (14.623 op de piek in april, d.w.z. 75,7% van de werknemers in de horeca-

sector was tijdelijk werkloos). Deze sector werd het hardst getroffen, samen met de sector van de administratieve en ondersteunende diensten (53,8% of 26.386 tijdelijk werklozen in april) en de bouwsector (60,2% of 5.453 tijdelijk werklozen). Deze massale toevlucht tot tijdelijke werkloosheid voor de horeca-

⁸³ De gegevens over tijdelijke werkloosheid die in dit deel worden gepresenteerd, zijn gebaseerd op een kruising van gegevens van de RSZ en de RVA (via de KSZ) en geven de betalingsstatistieken weer van de RVA die tot 10 oktober 2020 zijn afgesloten. Deze kruising maakt het mogelijk om over gedetailleerde gegevens te beschikken, zowel per woonplaats als per plaats van tewerkstelling. Deze gegevens hebben uitsluitend betrekking op tijdelijke werkloosheid ten gevolge van overmacht (en vanaf september ook om economische redenen). Deze gegevens geven dus een beeld van de omvang van de tijdelijke werkloosheid, die rechtstreeks verband houdt met de Covid-19 gezondheids crisis. De verwerking van deze gegevens en dus de opstelling van de tabellen zijn het resultaat van een nauwe samenwerking tussen het BISA en view.brussels.

⁸⁴ Een werknemer wordt als tijdelijk werkloos beschouwd zodra hij voor de betrokken maand ten minste één dag tijdelijk werkloos is geweest.

sector is ook op nationaal niveau waargenomen. In april was 72,1% van de Belgische werknemers in de horecasector tijdelijk werkloos.

Met de heropening van de cafés en restaurants in juni was er een lichte daling van het aantal tijdelijk werklozen in de Brusselse horecasector. 68,9% van de werknemers uit de sector werd die maand getroffen. Het aantal tijdelijk werklozen in de horecasector is in juli sterker gedaald en heeft zich tijdens de zomervakantie gestabiliseerd. Het percentage tijdelijk werkloze medewerkers uit de horecasector bedroeg 48,1% in juli en 45,4% in augustus. De zomervakantie was echter niet zo rendabel voor de horeca in de hoofdstad als in het Waalse en Vlaamse Gewest (respectievelijk 26,2% en 23,4% tijdelijke werkloosheid in juli en 23,2% en 23,2% in augustus). In september bleef het Brussels Gewest het zwaarst getroffen, met 39,1% van de werknemers uit de sector in tijdelijke werkloosheid (7.195 personen), tegenover de helft minder in Wallonië en Vlaanderen (respectievelijk 19,0% en 18,5%). Ondanks de heropstart van de meeste activiteiten in september loopt de Brusselse horecasector dus nog steeds ver voor op de andere sectoren wat het beroep op tijdelijke werkloosheid betreft (de sector van de administratieve en ondersteunende diensten volgt met een aandeel tijdelijk werklozen van 11,0%).

De specifieke aard van de activiteiten die de horecasector vormen, is niet zonder gevolgen voor het

Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar, in vergelijking met de andere twee gewesten van het land, een aanzienlijk deel van de banen betrekking heeft op activiteiten die harder door de gezondheids crisis zijn getroffen. We zagen reeds dat van de 27.492 jobs in Brussel die op 31 december 2018 werden geteld, de werkgelegenheid in de horecasector geconcentreerd is in de volgende subsectoren: "eetgelegenheden met volledige bediening" en "eetgelegenheden met beperkte bediening" (47% voor deze twee subsectoren samen), catering (25,8% voor de twee betreffende subsectoren samen) en "hotels en dergelijke accommodatie" (18,6%). Elk segment heeft de gezondheids crisis echter op een heel andere manier ervaren, met perioden van sluitingen voor sommige, de mogelijkheid om verder open te blijven of strenge gezondheidsmaatregelen voor andere. Bovendien hebben de opgelegde maatregelen (stopzetting van het toerisme, telewerken, distancing enz.) de gewoontes en de samenstelling van de klantenkring veranderd ten opzichte van vóór de Covid-19-crisis in Brussel. Al deze elementen waren en zijn niet zonder gevolgen voor de mate waarin een beroep werd gedaan op tijdelijke werkloosheid binnen de verschillende subsectoren van de horecasector. Dit vertaalt zich in een zeer groot verschil tussen de subsectoren (zie de tabel in de bijlage over het aandeel van de tijdelijke werkloosheid van werknemers woonachtig in het BHG volgens de NACE 3-code van de horecasector).

► Situatie voor de hotelsector

In de eerste plaats stellen we vast dat de **'Hotels en dergelijke accommodatie'** (NACE-code 55.1, die hotels en Aparthotels omvat) het zwaarst getroffen werden en blijven, ondanks het feit dat ze nooit verplicht waren te sluiten. Ze worden immers beschouwd als een basisbehoefte, aangezien ze logies bieden aan bijvoorbeeld vliegtuigbemanning en andere mensen die werken in essentiële sectoren. Door de nagenoeg totale stopzetting van het toerisme en de toename van het telewerk raakten de Brusselse hotels echter hun zakelijke klanten kwijt die er doorgaans komen logeren (Brussel speelt een sleutelrol als Europese hoofdstad), maar ook de internationale toeristen die Brussel komen bezoeken. Sommige hotels waren dus verplicht te sluiten

vanwege een gebrek aan klanten en een extreem lage bezettingsgraad. Het aandeel van de tijdelijke werkloosheid van de werknemers in deze subsector liep in maart meteen op tot 77,0% en bereikte ongeveer 83% in april en juni. Het beroep op de tijdelijke werkloosheid is slechts licht gedaald tijdens de zomervakantie en bij de hervatting van het Europese toerisme. In september waren de hotels nog steeds verplicht om het grootste deel van hun werknemers op tijdelijke werkloosheid te zetten, waarbij het aandeel van de tijdelijk werklozen nog steeds 71,4% bedroeg. Deze categorie vertegenwoordigt het merendeel van de tewerkstelling in Accommodatie (3.755 van de 3.939 werknemers in het eerste kwartaal van 2020 volgens de RSZ).

De categorie **'Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf'** (NACE-code 55.2) omvat jeugdherbergen, centra, parken, vakantiewoningen en -appartementen en gastenkamers. Deze werden iets minder zwaar getroffen door de Covid-19-crisis dan de eerste categorie (op het hoogtepunt 77,2% tijdelijke werkloosheid in april, tegenover 38,8% in september). Het langzame herstel van het toerisme en de angst voor de metropolen in de context van de epidemie laten ook hier geen volledige hervatting van de activiteit toe.

Voor de categorie **'Kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen'** (NACE-code 55.3) zijn de cijfers voor Brussel te beperkt om een analyse te kunnen maken.

In de klasse **'Overige accommodaties'** (NACE-code 55.4) zijn slechts ongeveer 40 personen werkzaam. Het is dus ook moeilijker om hieruit uitvoerige conclusies te trekken, maar deze categorie van accommodaties lijkt minder getroffen te zijn dan de eerste twee. Hier was immers slechts 14,9% (of 7 mensen) tijdelijk werkloos in volle crisis, en in september bijna niemand meer.

► **Situatie voor de restaurants**

De **'Restaurants en mobiele eetgelegenheden'** (NACE-code 56.1) hadden te lijden onder de volledige stillegging van de sector tot begin juni (toen afhaal- en/of leveringsdiensten hun enige alternatieven waren). Zo heeft 72 tot 77% van de werknemers tijdens deze eerste maanden een beroep gedaan op tijdelijke werkloosheid. Bij de heropening werd de hervatting van de activiteit beperkt door de restrictieve maatregelen (beperkte en gespreide tafels volgens de afstandsregels) en de geleidelijke terugkeer van de klanten (vrees om Covid-19 op te lopen, alleen kleine groepen toegelaten, ...). In juni was er een licht herstel van de werkgelegenheid met nog 64,8% van de werknemers in tijdelijke werkloosheid. Tijdens de vakantiemaanden stellen we een plateau vast waarbij ongeveer 38% van de werknemers nog steeds niet aan het werk is. In september is een duidelijkere verbetering merkbaar. Er zijn echter nog steeds 2.983 werknemers in deze subsector in tijdelijke werkloosheid, d.w.z. 28,4%. Deze subsector vertegenwoordigt bijna driekwart van de werknemers in de restaurantsector (11.111 van de 15.383 werknemers in het eerste kwartaal van 2020 volgens de RSZ).

De cateringbedrijven die onder de categorie **'Catering en overige eetgelegenheden'** (NACE 56.2) vallen, werden hard getroffen door de crisis, maar wel op een verschillende manier naargelang hun werkterrein. De cateringdiensten voor recepties zagen het merendeel van hun bestellingen geannuleerd als gevolg van het verbod op het organiseren van openbare evenementen en banketten. Dat verbod gold vanaf het begin van de crisis tot eind juli, en werd in september uiteindelijk weer verlengd. Sommige cateraars trokken zich uit de slag dankzij de vele gezinnen die tijdens de sluiting van de restaurants gebruik hebben gemaakt van hun diensten. Wat de

bedrijfs catering betreft, hebben vele (met uitzondering van die in ziekenhuizen, zorgcentra enz.) hun activiteiten moeten stopzetten omdat hun klanten - de werknemers van de bedrijven - verplicht waren om van thuis uit te werken. Het telewerken is steeds aangemoedigd. Zelfs toen de cateringmedewerkers het werk mochten hervatten, keerden hun klanten echter nog niet terug. Daarom blijft het beroep op tijdelijke werkloosheid voor deze categorie in september het grootst onder de verschillende segmenten van de restaurantsector. Van 64,2% tijdelijke werkloosheid in april, daalde het niveau slechts tot 45,0% in september. In het eerste kwartaal van 2020 werkten er in deze sector 2.882 werknemers.

Het segment van de '**Drinkgelegenheden**' (NACE-code 56.3) bestaat uit twee soorten gelegenheden: enerzijds zijn er de bars en cafés, anderzijds de discotheken en dancings. Net zoals de vorige categorie moesten zij, afhankelijk van hun activiteit, met specifieke maatregelen het hoofd bieden aan de crisis. Tijdens de eerste drie maanden van de crisis waren ze gesloten, maar in juni mochten de cafés en bars weer openen met afstands- en andere maatregelen. De discotheken mochten tijdens de bestudeerde periode (maart tot september) echter nooit heropenen en hebben geen andere keuze dan hun activiteit stop te zetten. Er zijn hierover geen specifieke gegevens beschikbaar, maar er kan worden aangenomen dat hun werknemers het grootste deel van de tijdelijke werkloosheid in september vertegenwoordigen. Van 75,4% van de werknemers die in april tijdelijk werkloos waren, daalde het aandeel geleidelijk tot 26,3% in september (333 personen).

KENMERKEN VAN DE TIJDELIJK WERKLOZE WERKNEMERS UIT DE HORECASECTOR

Wat het geslacht betreft, moet een onderscheid worden gemaakt per subsector van de horecasector. In de subsector Accommodatie werd van maart tot september 2020 een vergelijkbaar aandeel mannen en vrouwen op tijdelijke werkloosheid gezet. De restaurantsector heeft echter van maart tot juni een hoger percentage mannen dan vrouwen op tijdelijke werkloosheid gezet. De trend is vanaf juli licht omgekeerd (41,7% voor vrouwen tegenover 40,2% voor mannen in juli).

Wat de leeftijd betreft, zijn in de subsector Accommodatie de **25- tot 49-jarigen het zwaarst getroffen** (86,7% tijdelijke werkloosheid in april voor 25- tot 34-jarigen en 83,8% voor 35- tot 49-jarigen). 50-plussers werden relatief minder op tijdelijke werkloosheid gezet. Vanaf juli zijn jongeren onder de 25 jaar vaker opnieuw aan het werk gegaan, hoewel hun tewerkstellingsvolume tegelijkertijd is gedaald (hun aandeel in de tijdelijke werkloosheid bedroeg in september 60,8%, tegenover 66,7% voor de 50-plussers). In de restaurantsector is dezelfde trend waar te nemen, maar dan nog meer uitgesproken, aangezien de werknemers vaker weer aan het werk zijn gegaan. De categorie van de 25- tot 34-jarigen evolueerde van 78,2% tijdelijke werkloosheid in april naar 30,6% in september en de categorie van de 35- tot 49-jarigen van 74,3% in april naar 33,8%. De 50-plussers werden in de eerste maanden minder getroffen (65,1% tijdelijke werkloosheid in april), maar in september hervatten weer meer jongeren het werk (22,8% van hen was tijdelijk werkloos, tegenover 32,8% voor de 50-plussers).

De bijlage over het aandeel van de tijdelijke werklozen in de subsectoren van de horeca naar geslacht en leeftijdsgroep geeft meer details over deze gegevens.

B. Zelfstandigen en overbruggingsrecht

De zelfstandigen hebben sinds het begin van de crisis sterk gebruik gemaakt van het overbruggingsrecht. De cijfers van het RSVZ groeperen, in het domein 'Handel', zowel de zelfstandigen actief in de horecasector en in de handel (met inbegrip van de groothandel, de detailhandel en de autohandel) als de bestuurders van vennootschappen in deze activiteitensectoren. We stellen vast dat **bijna 64,2% van de zelfstandigen die een van deze activiteiten in Brussel uitoefenen, hier in april gebruik van heeft gemaakt, d.w.z. 12.789 zelfstandigen**⁸⁵. Voor deze sector waren ze nog slechts met 7.516 in juni (37,7% van de zelfstandigen) en met iets meer dan 5.000 in juli en augustus (respectievelijk 27,0% en 25,5% van de zelfstandigen). In september maakten nog slechts 21,5% van hen gebruik van het overbruggingsrecht en in oktober 12,1% (zie onderstaande tabel voor meer details). We stellen vast dat het aandeel van de zelfstandigen dat een beroep doet op het overbruggingsrecht steeds groter is in de sector van de 'Handel' dan in het algemeen in het Brussels Gewest.

Terwijl in april één op de vier zelfstandigen met overbruggingsrecht actief was in de sector 'Handel' in het Brussels Gewest, was in september meer dan een op de twee tijdelijk werklozen actief in deze beroepssector.

Meer specifiek heeft in de sector 'Handel' driekwart van de zelfstandigen actief in de horecasector (onder de naam 'Hotelwezen') tijdens de eerste 3 maanden van de crisis gebruik gemaakt van het overbruggingsrecht (ongeveer 4.400 personen). Het aandeel neemt geleidelijk af, maar bedraagt in oktober nog steeds 23,8%, wat neerkomt op 1.381 zelfstandigen.

We wijzen erop dat het aantal zelfstandige 'Bestuurders van vennootschappen' met overbruggingsrecht, die onlosmakelijk verbonden zijn met de handel en de horeca, in april 1.976 bedroeg en betrekking had op 57,1% van de zelfstandigen⁸⁶.

Tabel 6: Aantal en aandeel van de zelfstandigen in hoofdberoep die gebruik hebben gemaakt van het overbruggingsrecht in de beroepssector van de 'Handel'* in het Brussels Gewest (woonplaats, situatie op 07/11/2020) - maart tot oktober 2020

Per beroepsdomein	Aandeel van zelfstandigen met overbruggingsrecht								Aantal zelfstandigen op 1 juli 2020
	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	
Hotelwezen	75,3%	76,0%	75,0%	55,2%	41,2%	39,9%	36,1%	23,8%	5.792
Handel*	62,9%	64,2%	62,4%	37,7%	27,0%	25,5%	21,5%	12,1%	19.936
Totaal BHG	53,9%	56,8%	53,4%	27,8%	15,8%	14,5%	9,4%	5,1%	85.950

Bronnen: RSVZ, berekeningen view.brussels en BISA

*omvat de zelfstandigen met een beroep in de handel en de horeca, evenals de bestuurders van vennootschappen

85 Cijfers van het RSVZ (situatie op 7/11/2020, gebaseerd op het aantal zelfstandigen in hoofdberoep op 1 juli 2020), berekeningen BISA en view.brussels.

86 *Idem.*

WAT IS DE IMPACT VAN DE CRISIS OP DE KWALITEIT VAN DE WERKGELEGENHEID IN DE BRUSSELSE HORECA?

«De crisis van het Coronavirus dreigt de kwaliteit van die jobs verder te verslechteren die daarvoor al niet gunstig was»

De kenmerken van de werkgelegenheid in de horeca roepen heel wat vragen op met betrekking tot de kwaliteit ervan. In dit hoofdstuk zullen we het hebben over de verschillende kwaliteitsaspecten, met als uitgangspunt dat de COVID-19-crisis jobs die voordien misschien al niet zo kwaliteitsvol waren, nog slechter zou kunnen maken. De werkgelegenheid in de horecasector gaat immers vaak gepaard met

fragiele arbeidsovereenkomsten en weinig aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden, onder meer wegens de uurroosters, de werklast en het aangeboden salaris.

Door de oververtegenwoordiging van jobs met activiteiten die zwaar te lijden hebben onder de vertraging van de economie en door de specifieke eigenschappen van de werknemers die hen extra kwetsbaar maken, heeft de COVID-19-crisis een bijzonder zware negatieve impact op de Brusselse horecasector. We verwachten niet alleen het verlies van talrijke jobs en vele faillissementen ten gevolge van de crisis, ook de kwaliteit van de werkgelegenheid zou hiervan een weerslag kunnen ondervinden.

4.1 Veel deeltijdse en tijdelijke jobs

De horecasector wordt gekenmerkt door een groter aandeel **deeltijdse werknemers** dan de andere sectoren. Volgens de gegevens van de EAK (gemiddelde 2017-2019) is 35% van de jobs in de Brusselse horeca een deeltijdse betrekking (tegenover 20,5% voor alle sectoren samen). Dit deeltijds werk is niet altijd een vrijwillige keuze, maar iets dat de werknemers wordt opgelegd. De deeltijdse arbeid in de sector is minder vrouwelijk dan in de rest van de sectoren in het BHG, waar 72,3% van de deeltijdse werknemers vrouwen zijn, tegenover 52,0% in de horecasector.

Ook werkt de horecasector vaker met **tijdelijke arbeidsovereenkomsten**. Uit de gegevens van de EAK (gemiddelde 2017-2019) blijkt dat 21,3% van de loontrekken in de horecasector in Brussel met een tijdelijk

contract aan de slag is. Dit aandeel voor alle sectoren samen is met 10,2% de helft. Het merendeel van de tijdelijke werknemers in de horeca zijn mannen (52,9%).

Het gebruik van deeltijdse en tijdelijke arbeidsovereenkomsten in de horecasector is toegenomen sinds de invoering van de "**flexi-jobs**" uit het "Horecaplan" van 2015. Deze jobs werden oorspronkelijk in het leven geroepen om zwartwerk te bestrijden, omdat ze het mogelijk maken om zonder beperking overeenkomsten voor bepaalde duur aan elkaar te rijgen. De vakbonden staan kritisch tegenover deze flexi-jobs. Volgens hen zijn ze helemaal geen middel in de strijd tegen zwartwerk maar accentueren ze de kwetsbaarheid van de werknemers die met deze overeenkomsten aan het werk zijn⁸⁷. Deze kritiek wordt deels

87 ACLVB, "Het Horecaplan 2015 miste al zijn doelstellingen", 3 april 2019. <https://www.aclvb.be/nl/voeding-horeca-en-groene-sectoren/horeca/artikels/het-horecaplan-2015-miste-al-zijn-doelstellingen>

gestaafd door een rapport van het Rekenhof⁸⁸. Dit stelt dat zwartwerk weliswaar is gedaald in de horecasector, maar minder snel dan in andere sectoren. Voorts vermeldt het rapport dat er een verschuiving van tewerkstelling naar "goedkopere tewerkstelling" werd vastgesteld. Toch heeft de COVID-19-crisis ook de flexi-jobs niet gespaard. Volgens een bevraging van Acerta is het aandeel flexi-jobs namelijk gedaald van 3% in februari 2020 naar 0,5% in juni 2020⁸⁹. Ook het aandeel studentenjobs in de Brusselse horecasector is trouwens afgenomen van 20,3% in februari 2020 naar 6% in juni 2020⁹⁰.

Voorts wordt in de horecasector veel gebruik gemaakt van **uitzendarbeid** omdat dat soort arbeid tegemoet kan komen aan de gevraagde flexibiliteit. Volledige gegevens over de exacte omvang van deze uitzendarbeid zijn evenwel schaars. De COVID-19-crisis heeft natuurlijk ook de uitzendkrachten niet ontzien, voor wie de vrees dat hun contract niet vernieuwd zal worden door de crisis zwaarder doorweegt.

De arbeidsovereenkomsten die ze in de wacht hebben gesleept en de bijbehorende arbeidsregimes kunnen als volgt worden onderverdeeld:

- 38%** arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde duur
- 31,6%** arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur
- 19%** uitzendovereenkomsten
- 1,3%** zelfstandige arbeid
- 10,1%** ander vormen van arbeid (artikel 60, dienstencheque, doorstromingsprogramma)
- 73,4%** van de stagiairs oefenen een voltijdse job uit. Eén derde van de deeltijdse werknemers heeft hier zelf voor gekozen

88 Rekenhof, "Impact Horecaplan 2015", 27 februari 2019. <https://www.ccrek.be/NL/Publicaties/Fiche.html?id=AA528964-797D-4770-8275-754DD1C3B156>

89 <https://bx1.be/dossiers/coronavirus/pres-de-sept-travailleurs-sur-dix-de-lhoreca-bruxellois-etaient-en-chomage-temporaire-en-juin/>

90 BX1, "Près de sept travailleurs sur dix de l'horeca bruxellois étaient en chômage temporaire en juin", 28 juli 2020. <https://bx1.be/dossiers/coronavirus/pres-de-sept-travailleurs-sur-dix-de-lhoreca-bruxellois-etaient-en-chomage-temporaire-en-juin/>

91 Bruxelles Formation, "Enquête insertion sur le marché du travail à l'issue de la formation professionnelle - Enquête 2019 - Sortants 2017", 31 januari 2020, https://www.bruxellesformation.brussels/wp-content/uploads/2020/01/2020_02_12_Enqu%C3%AAteinsertion_2019_Complet.pdf

Volgens deze enquête is de horecasector, samen met de bouwsector en de sector Transport en Logistiek, de sector met het hoogste aandeel uitzendovereenkomsten.

4.2 Minder aantrekkelijke arbeidsomstandigheden

Behalve over de specifieke aspecten van de arbeids-overeenkomsten, biedt de enquête "Insertion après formation" ook informatie over de obstakels die de stagiairs tegenkomen in hun zoektocht naar werk in de horecasector. De belangrijkste hindernissen zijn hun talenkennis, het feit dat ze niet over het juiste diploma beschikken of onvoldoende ervaring hebben, maar ook het feit dat de job zelf niet geschikt was (uurregeling, taken, arbeidsregime enz.). Vooral dit laatste punt lijkt een grote struikelblok te zijn om in de horeca te werken: de arbeidsomstandigheden kunnen de jobs in de sector in bepaalde opzichten minder aantrekkelijk maken.

Deze aspecten worden gedetailleerd beschreven in het monitoring- en anticipatierapport van de horecasector⁹² dat view.brussels in november 2015 heeft gepubliceerd. Deze studie bespreekt de verschillende specifieke eigenschappen van de horecasector die een invloed hebben op de kwaliteit van de werkgelegenheid binnen de sector:

- ▶ de arbeidsomstandigheden voor **sommige jobs zijn fysiek zwaar** (en dus minder geschikt voor oudere werknemers);
- ▶ de **moeilijke uurroosters** (onregelmatige uren, avond- of nachtwerk, onderbroken uren, werken tijdens het weekend of op feestdagen) brengen het delicate evenwicht tussen privé en werk in gevaar;
- ▶ de lonen liggen **vrij laag**;

- ▶ het feit dat de dienstverlening gegarandeerd moet blijven en de wisselende drukte wegens externe factoren (zoals het weer, de seizoenen, feestdagen enz.) vereisen de facto **flexibele arbeidsprestaties**;
- ▶ een **polyvalente invulling van de functies** is een must, maar wordt zelden gevaloriseerd. De horecasector wordt soms omschreven als een dubbele arbeidsmarkt, "waarbij een deel van de werknemers over welbepaalde, erkende vaardigheden beschikt, specifiek voor de horecasector, vaardigheden die tot een professionele en interne markt behoren, en met anderzijds werknemers met standaardvaardigheden die ook in andere sectoren kunnen worden ingezet of niet-gespecialiseerde extra's, vaardigheden die tot een externe, flexibele en fluctuerende markt behoren"⁹³.

Deze weinig comfortabele arbeidsomstandigheden resulteren vaak in een hoge personeelsrotatie. Bijgevolg ondervinden sommige werknemers van de horecasector die het slachtoffer zijn van deze flexibiliteit moeilijkheden wanneer ze een vervangingsinkomen, zoals een werkloosheidsuitkering, willen aanvragen.

De uitdagingen aangaande de kwaliteit van de werkgelegenheid in de horecasector waren ook voor de Covid-19-crisis al gekend. Het is te vrezen dat bepaalde hierboven vermelde arbeidsomstandigheden (in het bijzonder de gevraagde flexibiliteit) nog belangrijker zullen worden nu de druk op de sector

92 view.brussels, Monitoring en anticipatie. Sector Horeca", november 2015. https://www.actiris.brussels/media/405jydcj/0_monitoring-en-anticipatie_horeca_studie-h-E790A874.pdf

93 *Idem*.

toeneemt. In meer dan één opzicht heeft de huidige realiteit van de horecasector veel weg van het pessimistische scenario dat werd uitgewerkt tijdens de in 2016 gehouden "rondetafel (taskforce werk-opleiding-onderwijs) over de toekomst van de Brusselse horecasector tegen 2025"⁹⁴ werd uitgewerkt. Dat scenario ging toen uit van een verslechtering van de economische crisis. Een aantal vooruitzichten die toen werden geopperd, lijken wel degelijk realiteit te worden ten gevolge van de COVID-19-crisis, waaronder de vooruitzichten die rechtstreeks betrekking hebben op de kwaliteit van de werkgelegenheid.

Dit pessimistische scenario stelde dat de ondernemingen die geconfronteerd worden met een lagere vraag, hun personeelskosten zullen proberen te verminderen door minder personeel tewerk te stellen. Ook de openingsuren, en dus de werkuren, kunnen teruggeschroefd worden. Volgens de auteurs van dit scenario: "*Flexibele en polyvalente werknemers zijn uiterst gewild binnen deze sector. Naast enkele betrouwbare en bekwame medewerkers die de harde kern vormen, doen de ondernemingen steeds vaker een beroep op verschillende, meer flexibele en/of kwetsbare arbeidsvormen (schijnzelfstandigen, arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur en deeltijds werk). Sommige ondernemingen doen ook vaker een beroep op goedkopere werknemers (stagiairs, leerjongeren en studenten).*" Dit betekent dat de concurrentie tussen de verschillende arbeidsstatuten (flexi-jobs, uitzendarbeid, ABD, studentenjobs, stagiairs) heviger wordt. Dit is ook wat we zien in de context van de COVID-19-crisis. De vakbonden

maken zich zorgen over de getuigenissen die ze ontvangen van de werknemers in tijdelijke werkloosheid, die gewag maken van "vervangingen" door andere types werknemers (studenten of flexi-jobs)⁹⁵.

De prioriteit die aan de kosten van de arbeid wordt gegeven, dreigt dus gevolgen te hebben voor de kwaliteit van het uitgeoefende werk. Het scenario dat in het kader van de rondetafel over de horeca werd uitgewerkt, waarschuwt dat "*door een beroep te doen op flexibele en kwetsbare arbeidsvormen men het risico loopt om, omwille van een gebrek aan opleiding, de commerciële en relationele vaardigheden voor het personeel dat in contact staat met het cliënteel op de achtergrond te plaatsen, ook al worden deze vaardigheden door de consumenten verwacht. Bovendien beheert, of zelfs kent, dit personeel de technische knowhow die van waarde zou kunnen zijn niet.*" De lastige situatie waarin de sector zich bevindt, maakt werken in de horeca nog minder aantrekkelijk. Het wordt nog moeilijker om gekwalificeerd personeel aan te trekken en het personeelsverloop neemt toe. De kwetsbaarheid van de jobs heeft zo ook invloed op het verwerven van competenties en op de beroepstrajecten waartoe de werknemers uit de sector toegang hebben.

Paradoxaal genoeg observeren we naast de toenemende werkloosheid ook het fenomeen van overkwalificatie bij de aanwerving. Ook stijgt het risico op discriminatie bij de aanwerving doordat er meer arbeidskrachten beschikbaar zijn.

94 Sectorale rondetafel (taskforce Werk-Opleiding-Onderwijs), « *Le futur du secteur Horeca bruxellois en 2025* », juli 2016.

95 Le Soir, "*Chômage, job étudiant...: comment le Covid a crispé le monde du travail*", 14 juli 2020. <https://plus.lesoir.be/312996/article/2020-07-14/chomage-job-etudiant-comment-le-covid-crispe-le-monde-du-travail>

WAT ZIJN DE GEVOLGEN VAN DE CRISIS OP KORTE TERMIJN?

«De relatief trage heropstart van de activiteiten en de tweede sluiting verder verzwakt de etablissementen die het al zwaar hadden door de eerste lockdown»

Op basis van de multidimensionale analyse uit de vorige hoofdstukken hebben we een stand van zaken van de horecasector kunnen opstellen, alsook van de staat waarin de sector vóór de COVID-19-crisis verkeerde. Ook hebben we in grote lijnen de negatieve gevolgen van de crisis op de horecasector geschetst, een sector die wegens zijn dynamiek, zijn structuur en het profiel van zijn werknemers bijzonder gevoelig is voor de grillen van de economie. Bovendien hebben ook de relatief trage heropstart van de activiteiten, met name

wegens het tegenvallend toerisme in Brussel afgelopen zomer⁹⁶, en de tweede sluiting die door de overheid is afgekondigd, de etablissementen die het al zwaar hadden door de eerste lockdown verder verzwakt.

▶ Beperkte gevolgen op korte termijn

De mogelijk verwoestende gevolgen van de COVID-19-crisis op de werkloosheidscijfers blijven tot nog toe beperkt. Het totale aantal NWWZ is pas sinds augustus 2020 aanzienlijk toegenomen (t.o.v. het voorgaande jaar). Op basis van de laatste beschikbare gegevens kan worden vastgesteld dat er eind november 2020 7.676 NWWZ waren ingeschreven bij Actiris met een hoofdberoepencode in de horecasector, hetzij een stijging met 13,2% ten opzichte van november 2019. De stijging van het aantal NWWZ voor de sector is veel groter dan de stijging die in de loop van de periode voor alle NWWZ is waargenomen en die 'slechts' 2,7% bedraagt. De verzachtende rol van maatregelen zoals tijdelijke werkloosheid, overbruggingsrecht of moratorium op faillissementen zou deze beheerste evolutie deels kunnen verklaren. Het is dan ook te verwachten dat het aantal met een beroepencode van de horecasector ingeschreven NWWZ aanzienlijk zal toenemen wanneer al deze maatregelen niet meer van toepassing zijn.

De onderstaande tabel toont dat de stijging van de NWWZ ingeschreven met een beroepencode van de horeca in alle subdomeinen te zien is, maar meer uitgesproken in het subdomein 'Eetgelegenheden, bars, cafés - zaal' en het subdomein 'Hotel'.

Tabel 7: Aandeel NWWZ ingeschreven in een beroepencode Horeca⁹⁷ in november 2020 volgens type activiteit en kwalificatieniveau

	Laag (%)	Midden (%)	HOOG (%)	Totaal (A)	Δ nov. 2019 (%)
Hotel	78,6	13,6	7,8	912	13,2
Eetgelegenheden, bars, cafés - zaal	73,7	21,6	4,7	2.158	19,8
Eetgelegenheden - keuken	83,5	13,4	3,2	3.457	10,9
Grootkeuken en fast-food	79,6	17,4	3,0	1.149	8,5
Totaal	79,6	16,3	4,1	7.676	13,2

Bron: Viewstat, berekeningen view.brussels

Zoals we ook al konden afleiden uit de gegevens van de AR, is het grootste deel van deze NWWZ laaggeschoold. **Doordat een zeker aantal ervaren werknemers** uit de sector werkloos is geworden, zouden de mogelijkheden voor minder ervaren of langdurigere werklozen om werk te vinden ook kunnen afnemen. Wanneer de uitbaters opnieuw gaan aanwerven, zullen de personen met de meeste ervaring die recent hun job verloren hebben wellicht meer kans maken om in dienst te worden genomen. De onderstaande tabel toont evenwel dat 57,7% van de NWWZ in november 2020 met een beroepencode uit de horecasector minder dan één jaar inactief is.

Tabel 8: Inactiviteitsduur van de NWWZ ingeschreven in een beroepencode Horeca in november 2020

	< 1 jaar	12-23 maanden	≥ 24 maanden	Totaal
Hotel	39,0	14,5	46,5	912
Eetgelegenheden, bars, cafés - zaal	50,4	16,0	33,6	2.158
Eetgelegenheden - keuken	41,4	14,7	43,9	3.457
Grootkeuken en fastfood	32,6	15,1	52,3	1.149
Totaal	42,3	15,1	42,6	7.676

Bron: Viewstat, berekeningen view.brussels

De evolutie van het aantal NWWZ weerspiegelt de impact van de coronacrisis sinds augustus 2020. In november 2020 was het aantal in een beroepencode van de horecasector ingeschreven NWWZ met 13,2% gestegen ten opzichte van november 2019. Tegelijkertijd steeg het totale aantal NWWZ met 2,7%. De impact van de crisis komt meer tot uiting in **de evolutie van de werkaanbiedingen** die Actiris voor de horecasector heeft ontvangen. Tussen januari en november 2020 ontving Actiris immers 908 vacatures voor een betrekking in de horeca, tegenover 1.781 in dezelfde periode in 2019. Dit is een daling van 49,0% (alle plaatsen van tewerkstelling samen).

97 Eigen klassering van Actiris.

Wanneer we de periode maart-juni 2020 vergelijken met diezelfde periode het jaar voordien, dan bedraagt de daling 59,1% (van 750 naar 307 vacatures). We merken op dat deze afname vooral het resultaat is van de maanden april tot juni en dat de maand maart van 2020 een stijging vertoont ten opzichte van maart 2019 (+7,7%). Deze forse daling van het aantal vacatures is groter in de horecasector in vergelijking met het geheel van werkaanbiedingen dat Actiris heeft ontvangen. Voor alle vacatures bedraagt de daling 'slechts' 9,9% als we de maanden januari tot november 2020 vergelijken met dezelfde periode in 2019, en 21,6% als we alleen rekening houden met de periode van maart tot juni.

Kortom, op korte termijn toont de fikse daling van het aantal door Actiris ontvangen werkaanbiedingen de negatieve gevolgen van de coronacrisis op de horecasector. Dit effect wordt ook weerspiegeld in de evolutie van de NWWZ. Op basis van de laatste beschikbare gegevens is de toename van het aantal NWWZ ingeschreven met een beroepencode in de horeca veel groter dan de toename die voor alle niet-werkende werkzoekenden wordt waargenomen.

DE CRISIS VOLGENS DE SOCIALE PARTNERS

Naast de multidimensionale analyse die in de vorige hoofdstukken van het rapport werd gepresenteerd, organiseerde view.brussels in november en december 2020 ontmoetingen met de **werkgevers- en vakbondsorganisaties** binnen de Opleidings- en Tewerkstellingspool van de sector. Het verslag van deze ontmoetingen volgt de drie thema's van deze sectorale focus, namelijk de toestand van de horecasector vóór de crisis (6.1), de toestand van de sector tijdens de tweede golf van de crisis (6.2) en de vooruitzichten voor de evolutie van de sector na de crisis (6.3).

Er waren ontmoetingen met de volgende personen: Pasquina Anglani (CSC), Christian Bouchat (FGTB), Éric Catry (Federatie HoReCa Brussel), Bernard Demarcin (Horeca Forma Brussel – Horeca Bepro), Nancy Lambele (Horeca Forma Brussel – Horeca Bepro), Nicolas Radoux (Bruxelles-Formation), Rodolphe Van Weyenbergh (BHA) en Walter Zwickhorst (Comeos).

We hebben geprobeerd wat we hebben gehoord zo waarheidsgetrouw mogelijk weer te geven.

Het verslag van de ontmoetingen volgt de structuur van deze sectorale focus, namelijk de toestand van de sector vóór de crisis (6.1), de toestand van de sector tijdens de crisis (6.2), de vooruitzichten voor de sector na de crisis (6.3). Het geeft zo waarheidsgetrouw mogelijk weer wat er werd gezegd.

6.1 Situatie van de sector vóór de crisis

► Algemene stand van zaken

De sociale partners beschrijven vooral een gezonde Brusselse horecasector aan de vooravond van de crisis. De **vakbondsorganisaties** spreken van een 'euforische' sector (behalve misschien voor de bedrijfscatering) en 'dicht bij volledige werkgelegenheid'. De **werkgeversvertegenwoordigers** wijzen toch op de nood aan opleiding en 'professionalisering van de sector' en op aanwervingsproblemen voor bepaalde specifieke functies (met name in het segment van het hotelwezen). Dit laatste segment werd zwaar getroffen door de aanslagen van 2016 en kende trouwens een herstel in 2019.

Algemeen kan worden gesteld dat de sector vóór de crisis in expansie was en dat de vooruitzichten op het gebied van aanwerving relatief positief waren.

Sommige sociale partners stellen echter dat volgens hen het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) dat bij Actiris is ingeschreven voor een functie in de horecasector, waarschijnlijk niet of niet meer in de sector wil werken.

► Financiële situatie

Over het geheel genomen was de sterke dynamiek van oprichting/stopzetting volgens sommigen vóór het begin van de crisis niet noodzakelijkerwijs negatief. De bedrijven die hun activiteiten stopzetten, werden immers over het algemeen onmiddellijk overgenomen of vervangen.

Hoewel de situatie begin 2020 op het eerste gezicht positief was, merken de **ontmoete vakbondsvertegenwoordigers** toch op dat veel bedrijven (tot 50% van de bedrijven in het segment 'eetgelegenheden/cafés', die ongeveer 20% van de werkgelegenheid vertegenwoordigen) geen gezonde cashflow hadden en over een op het eerste gezicht te laag eigen vermogen beschikten. Dit valt voor een deel van de bedrijven te verklaren door reële moeilijkheden, en voor andere door het feit dat ze grotendeels buiten de regels werken (zwart/grijs werk, niet-aangifte van inkomsten enz.).

Hoewel het probleem reëel is, merken de **werkgeversvertegenwoordigers** op dat onvoldoende eigen vermogen niet automatisch moet worden beschouwd als een aanwijzing voor een frauduleuze onderneming, aangezien grote werken die in de loop van een jaar worden uitgevoerd, veel eigen vermogen kunnen vereisen.

Tot slot zou dit probleem minder aanwezig zijn in de **segmenten die door Comeos worden vertegenwoordigd**, vanwege de omvang van de structuren.

► Kwaliteit van de arbeid en arbeidsomstandigheden

De **vakbondsvertegenwoordigers** merken op dat de 'subjectieve' dimensie en de uitgangssituatie van de individuen in aanmerking moeten worden genomen bij de kwestie van de arbeidsvoorwaarden en de kwaliteit van de arbeid. Sommige bedrijven bieden immers werkomstandigheden aan die voor sommigen onaanvaardbaar zijn, terwijl anderen (bijvoorbeeld recente migranten van de eerste generatie) dit zullen zien als een manier om hun levenskwaliteit aanzienlijk te verbeteren: evolueren van een leefloon naar een reële koopkracht van 2.000 euro is voor sommigen een nieuwe wereld die opengaat. In bepaalde segmenten van de horeca (hotels/restaurants) zijn er ook gepassioneerde werknemers die graag in deze sector werken 'ondanks' de specifieke omstandigheden, met name wat de werktijden of gesplitste diensten betreft. Er zijn echter duidelijk problemen die specifiek zijn voor de sector: het is beter om jong en gezond te zijn. Bovendien leidt de aangifte van te weinig uren tot een slechtere socialezekerheidsdekking, wat vooral in tijden van crisis zoals nu bijzonder nadelig is.

De vakbondsorganisaties geven ook aan dat de **lonen** in de sector eerder goed zijn, op voorwaarde dat 'elke minuut betaald wordt' en dat de regelgeving wordt nageleefd. Vanaf een bepaald functieniveau (chef of maître d'hôtel bijvoorbeeld) is de 'minuut' minder belangrijk als de persoon voltijds werkt.

Wat de arbeidstijd betreft, is de grote flexibiliteit (met name wat betreft de arbeidsovereenkomsten of de werktijden) meer aanwezig in bepaalde segmenten (bijvoorbeeld restaurants en cafés), terwijl andere segmenten stabiel zijn. Zo biedt de bedrijfscatering ervaren werknemers die in een meer 'klassiek' tempo willen werken de mogelijkheid om zich te heroriënteren en toch werkzaam te blijven in de sector. Het **hotelsegment** wordt door zijn vertegenwoordigers voorgesteld als minder onderhevig aan de flexibiliteit (tijdelijke overeenkomsten), omdat het een stabiel personeelsbestand vereist.

Zowel de vakbonden als de werkgevers wijzen erop dat de horecasector **goede kansen biedt voor loopbaanontwikkeling**: werknemers die dit wensen kunnen zich binnen de sector verder ontwikkelen, zelfs als ze 'onder aan de ladder' beginnen. Er moet echter aan worden toegevoegd dat **sommige gesprekspartners** het er ook over eens zijn dat de horeca in Brussel (maar ook in België als geheel) te kampen heeft met een **gebrekking imago** en niet aantrekkelijk genoeg is. Dit in tegenstelling tot andere landen, zoals Zwitserland, waar werken in deze sector hoog wordt aangeschreven. Een dergelijke waardering, die gepaard zou gaan met een grotere professionalisering van de sector, zou een gunstig effect hebben in termen van aantrekkelijkheid en ervaren werkomstandigheden.

6.2 De sector tijdens de crisis

► Economische steunmaatregelen

Volgens de geraadpleegde **sociale partners vormen de huidige steunmaatregelen een noodzakelijke 'bescherming'** die de bedrijven in staat stelt om een deel van hun directe vaste kosten op korte termijn te dekken, zonder echter perspectieven te bieden voor de periode na de crisis.

De **vakbondsorganisaties** dringen echter aan op **meer voorwaardelijkheid bij de toekenning van deze maatregelen**: ze moeten ten goede komen aan de bedrijven die vóór de crisis gezond waren en die zich aan de regels hielden. Ze stellen ook dat deze financiële tussenkomsten niet noodzakelijkerwijs alle huidige verliezen moeten dekken, maar gewoon de vaste kosten tot de storm voorbij is. Sommige van deze steunmaatregelen, zoals tijdelijke werkloosheid, houden trouwens 'verborgen kosten' in (vakantiegeld, 13e maand) die in dit stadium voor veel bedrijven moeilijk te dragen zijn. Bovendien zorgen de maatregelen in een aantal gevallen alleen maar voor uitstel van de betalingstermijnen, zonder dat de ondernemingen in staat zijn om middelen te verwerven om deze betalingstermijnen op een later moment na te komen.

Hoewel de huidige maatregelen een aantal bedrijven in staat stellen te overleven, is de **kwestie van de duur van de maatregelen** in het algemeen de belangrijkste zorg van een aantal ontmoete gesprekspartners.

Volgens sommige **werkgeversvertegenwoordigers moeten de steunmaatregelen ten minste tot eind 2021 worden voortgezet** om de economie te stimuleren. Ze merken echter op dat deze maatregelen niet doeltreffend zullen zijn als het vertrouwen van de consument (met name op het gebied van gezondheidsveiligheid) niet wordt hersteld. Ze vermelden ook dat het einde van de gezondheidscrisis zich niet onmiddellijk zal vertalen in een herstel van de sector, zeker niet voor de segmenten die het meest afhankelijk zijn van het internationale toerisme (zowel het vrijetijds- als het zakentoeerisme).

Gezien de economische vertraging en de door de crisis veroorzaakte veranderingen in de consumptiepatronen wijzen de sociale partners op het risico van **een aanzienlijk aantal faillissementen zodra het moratorium op faillissementen** ten einde loopt. Zij achten het daarom noodzakelijk het moratorium te verlengen tot eind 2021. Sommigen zijn van mening dat het aanbod met bijna 25% kan afnemen. Het aantal bedrijven dat in het Gewest actief is, zou zo kunnen dalen van 7.800 etablissementen tot 4.800. Anderen zijn van mening dat het uitstel van betaling van een hele reeks lasten en de invoering van het zogenaamde moratorium de sector in een virtuele situatie plaatsen en dat het dus moeilijk is om het aantal potentiële faillissementen in te schatten gezien de specifieke situaties van elk bedrijf.

► Gevolgen van de crisis voor de sector

«De veralgemening van telewerk en de afnemend toerisme kunnen een grote invloed hebben op de toekomst van de sector en de sector kunnen verplichten om zichzelf opnieuw uit te vinden na de crisis»

In de eerste plaats zijn de **sociale partners** het erover eens dat de horecasector sterk wordt getroffen door de invoering (naast de al dan niet verplichte sluitingen) van '**veralgemeend telewerken**'. De gezondheids crisis versnelt de invoering van het telewerk en zou kunnen leiden tot een veralgemening van deze werkwijze na de crisis.

Dit zou het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hard kunnen treffen, in die zin dat de OESO meent dat het BHG een van de Europese hoofdsteden is met het grootste potentieel om telewerk toe te

passen⁹⁸. Zoals de Task Force Werkgelegenheid, Opleiding en Onderwijs voor de horecasector in 2016 al aangaf, zouden *de segmenten 'hotel en accommodatie', 'drinkgelegenheden' en 'eetgelegenheden', met name in het centrum van Brussel, bijzonder zwaar kunnen worden getroffen'* door deze verandering in de consumptiegewoonten. De veralgemening van telewerk zou echter een positief effect kunnen hebben op *"de evolutie van de gelegenheden die verder van het centrum van Brussel verwijderd zijn en een toename van het aantal bezoekers zien in vergelijking met de gelegenheden in het centrum"*.

De eerste stigma's van deze negatieve evolutie zijn bijvoorbeeld te zien in het voornemen van de Europese Commissie om haar restaurantactiviteit te sluiten. Dit sluit aan bij de verwachtingen van de sociale partners, die hebben gezegd dat in 2021 slechts 25% van het personeel van de Europese instellingen ter plaatse zal werken. Ook de vraag van bedrijven naar **collectieve catering** zal op middellange en lange termijn afnemen, afhankelijk van de mate waarin telewerken wordt veralgemeend. De bedrijfscatering bevindt zich dus in een zorgwekkende situatie en dreigt het grootste slachtoffer te worden van de veralgemening van deze werkwijze. Waarschijnlijk zullen sommige bedrijven afscheid nemen van hun bedrijfsrestaurant(s), omdat dit te duur wordt. De **vertegenwoordigers van de sector** verwachten op korte termijn trouwens een verlies van bijna 20% van de business voor dit segment.

De ontwikkeling van telewerk heeft ook een zekere invloed op andere soorten etablissementen, en met name op de **restaurants en hotels**. Voor het eerste segment heeft de veralgemening van telewerken zekergevolgen voor etablissementen die vroeger vooral, zo niet volledig, afhankelijk waren van de consumptie van kantoormedewer-

98 https://cse.belgique.be/sites/default/files/content/download/files/cse_2020_etat_des_lieux_covid-19_0.pdf

kers tijdens de middagpauze. Voor het tweede segment hebben telewerken en de ontwikkeling van coworking en teleconferencing een potentieel enorme impact op alle seminaries/vergaderingen van 50 tot 100 personen, aangezien deze professionele activiteiten tot 40% van de omzet in het hotelwezen vertegenwoordigen.

Verder blijkt ook dat de drastische vermindering van het internationale toerisme de sector hard treft. De daling is dramatisch in het binnencentrum van Brussel, terwijl de situatie hierbuiten verschilt (bijvoorbeeld voor de restaurants) afhankelijk van het feit of het bedrijf zich in een kantoorwijk of in een woonwijk bevindt.

De **hotelsector** wordt daarentegen algemeen sterk getroffen door de bijna volledige stopzetting van het internationale zaken- en vrijetijdstoerisme. Als we daar de afwezigheid van grote evenementen aan toevoegen (bijvoorbeeld de overeenkomsten met het festival Tomorrowland, dat accommodatie voor festivalgangers organiseerde in de Brusselse hotels), dan staat werkelijk een hele wereld stil. In de andere twee gewesten is deze afhankelijkheid van een 'internationaal publiek' minder groot en heeft het hotelwezen in de zomer goede cijfers gehaald.

Een aantal etablissementen in Brussel is gesloten (te hoge vaste kosten) en de bezettingsgraad van de hotels die open zijn is extreem laag (dit percentage houdt geen rekening met de gesloten hotels). Dit segment is bijzonder kwetsbaar en was niet verplicht te sluiten, in tegenstelling tot cafés/restaurants. Het wordt immers beschouwd als een essentiële sector vanwege diverse (internationale) verplichtingen, zoals de accommodatie van luchtvaartpersoneel. De hoge vaste kosten leiden echter tot aanzienlijke verliezen in de huidige situatie, of het etablissement nu open (maar nauwelijks bezet) of gesloten is.

Hoewel het hotelsegment in Brussel op het einde van de eerste golf een bezettingsgraad van 40% verwachtte in september 2020, werd dit herstel niet geconcretiseerd en is de situatie op dit moment slechter dan tijdens de eerste golf. De situatie in het hotelwezen en het vermogen om de crisis te doorstaan zijn rechtstreeks afhankelijk van de steunmaatregelen en de duur ervan. Volgens sommige vertegenwoordigers loopt het hele hotelsegment gevaar als de steun niet tot minstens eind 2021 wordt verlengd.

Uiteindelijk zouden deze twee elementen (veralgemeend telewerk en afnemend toerisme) een grote invloed kunnen hebben op de toekomst van de sector en de sector kunnen verplichten om zichzelf opnieuw uit te vinden na de crisis.

6.3 Vooruitzichten voor de sector na de crisis

- ▶ Een crisis die de verschillende horecasegmenten anders zal treffen

Iedereen is het erover eens dat de gevolgen van de crisis niet voor alle segmenten van de horecasector dezelfde zullen zijn.

In het **hotelwezen** dringt de langdurige verstoring van het zakentoeerisme een heroriëntatie van dit segment op. Zelfs als werkvergaderingen, waar een aanzienlijk uurverschil speelt, een aanwezigheid blijft vereisen, zal dit niet volstaan om de activiteit van de hotels opnieuw te doen opleven. Volgens de sociale partners zal dit segment **opnieuw opstarten met het vrijetijdstoerisme**, waarvoor de hotelsector zich duidelijk zal moeten

herpositioneren door de buurlanden aan te trekken of de Belgen aan te moedigen om Brussel te herontdekken. **De territoriale dimensie** zal deze nood aan heroriëntatie echter bemoeilijken, aangezien van de 17.000 kamers in het BHG een kwart gelegen is rond plaatsen die niet noodzakelijkerwijs gunstig zijn voor het vrijetijdstoerisme, zoals het Zuidstation en het Rogierplein. Deze problematiek zal dus aangepakt moeten worden door met name te polsen naar de behoeften en wensen van de consumenten. Volgens sommigen moeten we daarom afstappen van de logica van het massatoerisme en ons in plaats daarvan eerder richten op individueel toerisme op maat.

De situatie van het binnencentrum, die hiervoor al aan bod kwam, kan problematisch zijn na de crisis. Sommigen spreken zonder aarzelen van een 'zwart gat' op het vlak van de activiteit in het BHG. Hoewel de crisis een bijzonder grote impact heeft gehad op de etablissementen in het binnencentrum bestonden deze problemen volgens hen al vóór de crisis, met name als gevolg van de aanslagen en daarbovenop de mobiliteitsproblemen (tunnel, voetgangerszone enz.). Er moet dus worden gewerkt aan het herstel van de aantrekkingskracht van het stadscentrum in termen van netheid en veiligheid.

Op het vlak van de **eetgelegenheden** zijn de sociale partners van mening dat de restaurantactiviteiten weer op gang zullen komen zodra de restaurants weer open mogen. Ze zijn echter van mening dat, ook al hebben sommige etablissementen in de zomer goede cijfers gehaald, de redenering niet kan worden doorgetrokken naar een volledige NACE-code of zelfs een volledig segment. De **territoriale dimensie** en de **afhankelijkheid van het toerisme** hebben hier ook een impact op de potentiële hervatting van de restaurantactiviteiten. De restaurants in het binnencentrum of in de Europese wijk zullen, net als de hotels, meer moeilijkheden ervaren. Sommigen beweren dat de meeste klanten die vroeger in het centrum gingen eten, nu de gewoonte hebben om buiten het centrum te gaan eten, met name door de mobiliteitsproblemen. Sommigen vrezen dat het moeilijk zal worden om deze klanten opnieuw naar het binnencentrum te lokken, en er wordt gewezen op een mogelijk verlies van 1.200 eenheden.

Naast het geografische criterium zijn de sociale partners van mening dat de **ligging van de restaurants** in België ook een impact zal hebben op de manier waarop ze de crisis verteren. Ze nemen als voorbeeld het geval van Azië, waar de **kwaliteitsrestaurants** (sterrenrestaurants, enz.) **vol liepen bij de heropstart**, terwijl de etablissementen in het lagere segment als het ware verplicht waren om met verlies te verkopen. De crisis doet ook vragen rijzen over de mogelijke gedragsveranderingen van bepaalde consumenten, die ertoe kunnen worden gebracht de voorkeur te geven aan kwaliteitsrestaurants ten nadele van het fastfoodaanbod.

Ondanks het pessimisme op korte en middellange termijn denken veel sociale partners dat de sector zich op langere termijn zal herstellen, zij het in een verschillend tempo naargelang het segment. Aan vakbondskant wordt zelfs gehoopt dat de sector, mits bepaalde maatregelen worden genomen, hieruit komt met een hoger kwaliteitsniveau en een gezondere situatie met betrekking tot de naleving van de regels. Voorafgaand aan dit herstel wordt echter een vermindering van het werkgelegenheidsvolume en het aantal bedrijven in de sector verwacht.

Om hieraan het hoofd te bieden, **roepen verschillende gesprekspartners (zowel van de vakbonds- als van de werkgeversorganisaties) op tot een verhoging van de kwaliteit** in de sector voor de periode na de crisis, zowel wat het aanbod aan de klanten als de vaardigheden van de werknemers betreft.

- ▶ **Een noodzakelijke opleiding naar uitmuntendheid en de vrees dat de meest gekwalificeerde mensen zullen vertrekken**

De oproep van de sociale partners tot een noodzakelijke **versterking van de vaardigheden** van de werknemers houdt verband met hun **vrees dat** een deel van de geschoolde **arbeidskrachten** in de sector, en met name de mensen **met een hoog vaardigheidsniveau**, de sector zullen verlaten. De etablissementen zullen hun beste mensen moeten behouden, anders zullen ze kansen grijpen in andere sectoren. **Verskillende vertegenwoordigers van de sociale partners stellen trouwens vast dat veel mensen ontslag nemen** de laatste tijd. Het voorbeeld van de tijdelijk werkloze hotelmanagers die beslissen om ontslag te nemen wordt gebruikt om dit fenomeen te illustreren.

Ook de **cateringbedrijven en grote fastfoodketens** worden getroffen door het vertrek van een deel van het personeel, maar dan op een andere manier. Deze segmenten zijn namelijk over het algemeen een toevluchtsoord voor werknemers die hun werkomstandigheden willen stabiliseren. De vermindering van het aantal vacatures en het mogelijke banenverlies als gevolg van de afname van de vraag van de bedrijven om een beroep te doen op cateringbedrijven kunnen leiden tot het vertrek van een deel van het personeel dat niet naar de andere subsectoren van de horecasector zal gaan, vanwege de grotere flexibiliteit die daar wordt toegepast.

Alle geraadpleegde vertegenwoordigers zijn het erover eens dat de **behoeften van de sector op het gebied van opleiding en professionalisering** al vóór de crisis aanzienlijk waren. Er bestond een kloof tussen de behoeften van de sector en het niveau van de werknemers die afstudeerden aan gespecialiseerde scholen. In het verleden waren er al aanwervingsproblemen voor bepaalde functies. Sommigen zijn van mening dat de bedrijfsinterne opleidingen daarom sterk moeten worden verlengd en dat de behoeften van de bedrijven en de voorgestelde opleidingen beter op elkaar moeten worden afgestemd.

In deze optiek **kan de opleiding een dubbele rol spelen om het hoofd te bieden aan de crisis en voor de toekomst van de sector**. Opleiding kan helpen om de **vaardigheden van de werknemers te verbeteren en bepaalde transformaties in de sector te begeleiden**, door deze dalperiode te gebruiken om het personeel op te leiden.

Het zou bijvoorbeeld nuttig zijn om de beschikbare tijd (en ruimte) aan te wenden om werknemers op te leiden voor andere specifieke functies binnen de sector (specialisatie) om hun kennis te actualiseren, of om transversale vaardigheden te verwerven (digitalisering). Sommige sociale partners zijn dus van mening dat de tijdelijke werkloosheid gepaard moet gaan met een opleidingsaanbod, waarbij de werkgever desnoods een lastenverlaging geniet of het verlies van werkloosheid betaalt dat de persoon in opleiding zou ontberen als hij tijdelijk werkloos is. Anderen zijn het eens met dit principe, maar vinden dat een groot deel van de werkgevers niet over voldoende middelen beschikt om deze steun te financieren.

De stopzetting van de activiteiten als gevolg van de crisis zou in dit opzicht de **beste mensen in staat kunnen stellen om hun kennis te verspreiden** door tijdelijk lesgever te worden. Veel geschoolde profielen hebben niet voldoende bestaansmiddelen met de tijdelijke werkloosheid, dus gaan ze mogelijk elders op zoek. **De echte uitdaging voor de spelers in de sector is dan ook om deze mensen tijdens de crisisperiode**

een tijdje te laten gaan door hen de kans te geven te gaan lesgeven en hen daarna opnieuw te verwelkomen.

De sociale partners zouden daarom graag zien dat **de huidige periode minstens wordt gebruikt om mensen op te leiden**. Er is behoefte aan **nieuwe denkpatronen**. In het beroepsreferentiecentrum (Horeca Be Pro) wordt momenteel nagedacht over modules om de werknemers in dit verband te helpen. Sommige sociale partners hebben al nagedacht over manieren om vooruitgang te boeken, zoals de mogelijkheid voor hotels om een deel van hun faciliteiten beschikbaar te stellen voor opleidingsdoeleinden. De Brusselse regering heeft besloten om op korte termijn een bedrag van 600.000 euro toe te kennen aan het Opleidingscentrum Horeca Be Pro om het opleidingsaanbod voor het horecapersoneel uit te breiden⁹⁹.

Tot slot zijn de **vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties** van mening dat voorrang moet worden verleend aan de opleiding van recente werklozen en dat de NWWZ die vóór de crisis in een horecacode waren ingeschreven, georiënteerd moeten worden naar opleiding en andere sectoren. Bovendien moeten de opleidingen niet alleen gericht zijn op de werknemers, maar ook op de ondernemers in de sector: er is nood aan opleidingen op het gebied van bedrijfsbeheer, personeelsbeheer, digitale tools, communicatietools enz. Er zou momenteel een tekort zijn aan dergelijke opleidingen.

99 <https://1819.brussels/blog/le-gouvernement-bruxellois-prevoit-des-mesures-de-soutien-aux-hotels-et-aux-appart-hotels-en>

CONCLUSIE

«De late heropstart van de activiteiten en de traagheid die gepaard ging met die heropstart aan het begin van de zomer doen een niet onaanzienlijke toename van het aantal faillissementen en ontslagen vermoeden»

Dit rapport werpt een licht op de intensiteit waarmee de Covid-19-crisis de horecasector in volle kracht heeft getroffen en op de omvang van de hieruit voortvloeiende gevolgen. De strikte lockdownmaatregelen waartoe de overheden hebben besloten, de late heropstart van de activiteiten en de traagheid die gepaard ging met die heropstart aan het begin van de zomer doen een niet onaanzienlijke toename van het aantal faillissementen en ontslagen vermoeden.

Uit de situatie van de horecasector **vóór de crisis blijkt dat de sector in Brussel bijzonder dynamisch was**. Elk jaar werden zowel een groot aantal nieuwe bedrijven opgericht, maar ook veel faillissementen opgetekend. Deze vrij grote turn-over van ondernemingen stond evenwel de positieve evolutie van de sector niet in de weg en het netto-percentages oprichtingen was systematisch positief. De crisis dreigt dit proces te verstoren: het vertraagt de dynamiek van de oprichtingen en versnelt die van de faillissementen. Zonder de economische steunmaatregelen die de verschillende overheden hebben uitgevaardigd, zou het risico op jobverlies vele malen groter zijn geweest.

Het **jobverlies** dat zich de komende maanden zal aandienen, zal de Brusselse werknemers trouwens zwaar treffen. Zij bekleden immers bijna drie vierde van de betrekkingen in de sector. Bovendien stelt de horecasector, door de manier waarop deze gestructureerd is, veel werknemers tewerk met de volgende eigenschappen: **mannelijk, jong, van vreemde afkomst en laaggeschoold**. Een aantal van deze eigenschappen maakt deze werknemers bijzonder gevoelig voor conjunctuurschommelingen, waardoor ze, zoals enkele studies aantoonde, vrij kwetsbaar zijn in crisistijden.

De COVID-19-crisis riskeert eveneens de **kwaliteit van de werkgelegenheid** nog meer aan te tasten in een sector waar deze kwaliteit voordien al werd gekenmerkt door vrij onzekere arbeidsovereenkomsten en weinig aantrekkelijke arbeidsomstandigheden, met name wegens de uurroosters, de werklust en het salarisoniveau.

Dankzij de analyse van de gevolgen van de COVID-19-crisis op de Brusselse horecasector kunnen we nu al enkele observaties op korte en lange termijn maken. Tot nu toe is het effect op het aantal NWWZ al duidelijk zichtbaar, met een **stijging op jaarbasis van 13,2% ten opzichte van november 2019** (2,7% voor alle NWWZ). **De daling met bijna 50% van het aantal werkaanbiedingen die Actiris voor de sector heeft ontvangen**, doet daarentegen vrezen voor gevolgen die zich snel zullen aftekenen in de werkloosheidscijfers. Op langere termijn dreigen de blijvende vertraging van het toerisme en de stilgevallen vraag een ernstige verslechtering van de arbeidsmarkt in de sector teweeg te brengen. Naast de werkgelegenheid die waarschijnlijk andere vormen zal aannemen, moet ook bekeken worden op welke manier tewerkstelling en opleiding op elkaar moeten aansluiten voor de werkzoekenden uit de horecasector.

Hoewel de analyse reeds de eerste gevolgen van de COVID-19-crisis toont, blijft ze weliswaar nog beperkt in het licht van de late heropstart van de sector na de eerste lockdown en de huidige sluiting die in oktober is afgekondigd voor een periode die ten minste tot 15 januari 2021 duurt. Tegen 2021 zullen we deze analyse updaten, zodat we de gevolgen van de crisis concreter kunnen meten op basis van opvolgingsindicatoren m.b.t. de demografie van de ondernemingen en de arbeidsmarkt. Wat we wel al met zekerheid kunnen stellen is dat het aantal faillissementen en ontslagen in heel wat sectoren, ook in de horecasector, ten gevolge van de COVID-19-crisis zal toenemen. Dit is iets wat de komende maanden van nabij opgevolgd dient te worden om de gevolgen voor de Brusselse arbeidsmarkt te objectiveren en actualiseren.

Momenteel zijn de vergelijkingen met de pre-crisisperiodes inderdaad beperkt. Enerzijds omdat de gegevens soms niet allemaal beschikbaar zijn en omdat hun klassering het niet altijd mogelijk maakt om nu al een doorgedreven sectorale analyse op te stellen. Anderzijds kunnen we in dit stadium nog geen afdoende vergelijkingen - bijvoorbeeld op jaarbasis - maken, waarbij we controle over alle betrokken factoren hebben, omdat we nog niet voldoende afstand hebben kunnen nemen van de gevolgen van de crisis en omdat de gevolgen verzacht werden door voorlopige maatregelen zoals de tijdelijke werkloosheid en het overbruggingsrecht.

In deze fase van de crisis zijn de kwalitatieve gegevens zoals de specifieke situaties en de getuigenissen van de actoren elementen die een duidelijk licht werpen op de gevolgen van de COVID-19-crisis op de Brusselse horecasector. Sommige centrale actoren zijn nu al bijzonder zwaar getroffen en hun situatie werd sinds het begin van de crisis uitgebreid in de media behandeld. De situatie van hotel Métropole en restaurant Chez Léon zijn hiervan perfecte voorbeelden. Het befaamde hotel Métropole aan het De Brouckèreplein bestaat al sinds 1895, maar kondigde begin juni aan een sociaal plan met het personeel te hebben afgesloten, waarin het ontslag van 119 van de 129 werknemers van het hotel was voorzien⁴⁸. Restaurant Chez Léon bestaat al 120 jaar en is het slachtoffer van het internationale karakter van zijn activiteit. Het restaurant werkt immers regelmatig samen met touroperatoren. Een belangrijk deel van het cliënteel bestaat dus uit toeristen. De vrijwel volledige stopzetting van het toerisme en de moeizame heropstart in Brussel deze zomer hebben het etablissement verzwakt, waardoor het voor zijn voltallige personeel een beroep op de tijdelijke werkloosheid heeft moeten doen.

Naast deze specifieke gevallen kunnen we dankzij de **sectorale analyse van de impact van de COVID-19-crisis op de horecasector anticiperen op de verslechtering van een aantal problemen die al in de sector aanwezig waren**. Zo riskeert de toch al zeer aanwezige **flexibiliteit van de werkgelegenheid nog toe te nemen**, met nog meer verschillende werknemersstatuten of nog flexibelere arbeidsomstandigheden. De huidige crisis zou deze specifieke eigenschap van de sector immers kunnen versterken, ten nadele van **de kwaliteit van de jobs die er worden uitgeoefend**. In de horecazaken die de crisis overleven, dreigt het aantal personeelsleden te worden verminderd. De dalende vraag in de horecasector en de vertraging van de activiteiten betekenen evenwel niet dat op bepaalde momenten de vraag en het ritme van de activiteiten plots en occasioneel zouden kunnen toenemen. Het personeel, dat al beperkt is en onder druk staat, zal toch aan deze situaties het hoofd moeten bieden, wat hun moeilijke arbeidsomstandigheden scherper zal doen uitkomenl.

In dit opzicht zullen we in de toekomst moeten vaststellen of deze mogelijke evoluties van de sector bevestigd worden.

BIJLAGE

Tabel B1: Aandeel werknemers uit de horecasector in het BHG, Vlaanderen en Wallonië volgens activiteit op 31 december 2018

		Brussel	Vlaanderen	Wallonië
Logies	▶ Hotels en dergelijke accommodatie	18,6	11,0	11,4
	▶ Andere vormen van logies	1,9	6,9	8,5
Eetgelegenheden	▶ Eetgelegenheden met volledige bediening	25,6	42,2	35,5
	▶ Eetgelegenheden met beperkte bediening	21,4	18,9	29,1
Collectieve maaltijdverstrekking	▶ Traiteurdiensten (catering)	3,9	7,9	5,3
	▶ Overige eetgelegenheden (collectief - catering)	21,9	3,4	1,7
Drankgelegenheden	▶ Cafés en bars	5,9	8,3	7,6
	▶ Discotheken, dancings en dergelijke	0,7	1,3	1,1

Bron: RSZ, berekeningen view.brussels

Tabel B2: Aandeel tijdelijke werklozen per aantal werknemers in de subsectoren (NACE 3-codes) van de horeca* - maart-september 2020

Gedomicilieerd in het BHG	Aandeel tijdelijke werkloosheid			Werknemers in Q1/2020	Aandeel tijdelijke werkloosheid				Werknemers in Q2/2020
	Maart	April	Mei		Juni	Juli	Augu.	Sept.	
55. Logies	77,0%	82,7%	81,7%	3.939	83,6%	77,0%	70,0%	69,4%	3.718
55.1 Hotels en dergelijke accommodatie	78,1%	83,8%	83,1%	3.755	85,4%	78,8%	71,6%	71,4%	3.551
55.2 Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	67,6%	77,2%	66,9%	136	60,3%	52,1%	46,3%	38,8%	121
55.3 Kampeerterrainen en kampeer- auto- en caravanterreinen	-	-	-	-	-	-	-	-	-
55.4 Andere accommodaties	14,9%	14,9%	14,9%	47	11,4%	4,5%	4,5%	2,3%	44
56. Eetgelegenheden	73,5%	73,9%	70,2%	15.383	65,1%	40,7%	39,2%	31,5%	14.666
56.1 Restaurants en mobiele eetgelegenheden	77,0%	76,3%	71,9%	11.111	65,8%	38,3%	37,2%	28,4%	10.518
56.2 Catering en overige eetgelegenheden	59,4%	64,2%	63,1%	3.002	61,7%	51,8%	49,1%	45,0%	2.882

Gedomicilieerd in het BHG	Aandeel tijdelijke werkloosheid			Werknemers in Q1/2020	Aandeel tijdelijke werkloosheid				Werknemers in Q2/2020
	Maart	April	Mei		Juni	Juli	Augu.	Sept.	
56.3 Drinkgelegenheden	76,3%	75,4%	72,2%	1.270	67,0%	35,5%	32,8%	26,3%	1.266
55-56 Horeca	74,2%	75,7%	72,6%	19.322	68,9%	48,1%	45,4%	39,1%	18.384

Bronnen: RVA, RSZ, Berekeningen BISA en view.brussels

* Het aandeel tijdelijke werkloosheid van maart tot mei werd berekend ten opzichte van het aantal banen in het eerste kwartaal van 2020, terwijl het aandeel van juni tot september werd berekend ten opzichte van het aantal banen in het tweede kwartaal van 2020.

** De cijfers van de tijdelijke werkloosheid voor september zijn nog voorlopig. De definitieve cijfers zullen naar verwachting iets hoger zijn dan de hier voorgestelde cijfers.

-: minder dan 30 personen

Tabel B3: Aandeel van tijdelijk werklozen in het aantal werknemers in de subsectoren van de horeca per geslacht en leeftijdsgroep* - april en september** 2020

Gedomicilieerd in het BHG		Aandeel tijdelijke werkloosheid - april	Werknemers in Q1/2020	Aandeel tijdelijke werkloosheid - september**	Werknemers in Q2/2020
55. Logies		82,7%	3.939	69,4%	3.718
Geslacht	Mannen	83,0%	2.081	69,5%	1.959
	Vrouwen	82,4%	1.858	69,4%	1.759
Volgens leeftijdsklasse	<25 jaar	80,8%	240	60,8%	181
	25-34 jaar	86,7%	1.191	70,6%	1.097
	35-49 jaar	83,8%	1.559	71,4%	1.501
	50+	76,3%	949	66,7%	939
56. Eetgelegenheden		73,9%	15.383	31,5%	14.666
Geslacht	Mannen	74,8%	10.134	31,2%	9.619
	Vrouwen	72,1%	5.249	32,0%	5.047
Volgens leeftijdsklasse	<25 jaar	74,9%	1.632	22,8%	1.431
	25-34 jaar	78,2%	5.033	30,6%	4.780
	35-49 jaar	74,3%	5.746	33,8%	5.496
	50+	65,1%	2.972	32,8%	2.959
55-56 Horeca		75,7%	19.322	39,1%	18.384

Bronnen: RVA, RSZ, Berekeningen BISA en view.brussels

* Het aandeel tijdelijke werkloosheid van april werd berekend ten opzichte van het aantal banen in het eerste kwartaal van 2020, terwijl het aandeel van september werd berekend ten opzichte van het aantal banen in het tweede kwartaal van 2020.

** De cijfers van de tijdelijke werkloosheid voor september zijn nog voorlopig. De definitieve cijfers zullen naar verwachting iets hoger zijn dan de hier voorgestelde cijfers.